ВІСТІ КОМБАТАНТА

2

ТОРОНТО — НЬЮ - ЙОРК 1977

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:

Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:
VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:
Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 03702 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1977 РІК:

ЗСА і Канада річна передплата 8 долярів.
Поодиноке число 2 дол.
В усіх інших країнах рівновартість амер. доляра.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Арґентіна:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria.

Printed by Kiev Printers Ltd., 860 Richmond Street West, Toronto, Ontario, M6J 1C9

ВІСТІ КОМБАТАНТА
РІК 1977 ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК Ч. 2 (88)

ЗМІСТ

Борис Олександрів

ЛИСТ ДОДОМУ

Цей край, либонь, екзотика для вас,
Історія, де все, що ледве знане,
Ввижається з додатками прикрас:
Плаї, бої, бізони, індіяни...

Це все було. Колись було — давно,
В часи тепер помітно посивілі.
Ось гляну у закурене вікно:
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

Там, де колись оперений ватаг
Кричав, гасав, збирав загін шалений, —
Тепер стоїть бетонний хмаросяг,
Мов стріли, націляючи антени.

Який твердий, який бездушний час!
Тут — гаманця, а там — червоних стягів.
Лиш небо тут таке ж, як там, у вас,
Хоч там, звичайно, менше хмаросягів.

Вам, певна річ, хотілось би сюди,
В цей інший світ — побути, відітхнути.
А я б — туди. Цілющої води
З Дніпра, з Дністра долонею черпнути.

Як пояснить? Ніяк не пояснить.
Чому, кому? Не жаль і не докори —
Усе як слід. А тільки серце снить
Про сон-траву, про сиві осокори,

Що десь були, що десь росли — давно,
В зелені дні, як вихор відшумілі...
Згасає день. Темнішає вікно.
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

Екзотики тепер уже нема,
Екссон, бетон та інше — тому доказ.
Розігнана, чи вимерла сама?
Лиш де-не-де знайти її — на пóказ.

КОМЕНТАР

М. Малецький

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Проблеми, конфлікти і непорозуміння типові людському родові. Їх не оминути. Полагоджування і розв'язування їх — це львина частина людської діяльности і саме люди вибирають і надають форму цьому процесові, який може вагатися між доброзичливою полюбовністю і нищівною ворожістю. Історія суспільств і народів — це безупинне наслідство конфліктів і спірноти інтересів та спроб їх полагоджування. Успіх цих акцій зумовлений правильністю розпізнання проблем, усвідомлення їх причин, поглядом на них з перспективи та встановлення їх актуальности й безпосередньої акутности.

Інтереси власного народу дають зміст зовнішній політиці, надають її напрям і суґерують в даному моменті можливо найкращу розв'язку спірним справам. Тому зовнішня політика, зокрема тої вітки поневоленого народу, яка опинилася в країнах, де можливий вислів вільної думки, не може блукати навмання серед гущавини завдань і проблем. Усвідомивши ці завдання і реальні можливості їх виконування, вона повинна і мусить встановити їх актуальність і черговість, тобто знайти пріоритети.

Історія нашого народу не дає багато доказів на твердження, що зовнішньо-політичне думання належало до кращих прикмет українського народу. Коли глянемо на нашу тисячолітню історію з лету птиці, помітимо, що лиш княжі держави Святослава, Володимира, Ярослава й може короля Данила Галицького вели успішно свою закордонну політику. В новіших часах, помимо чинів Козаччини, помимо зусиль частини українського народу в час визвольних змагань, між двома світовими війнами і врешті під час другої світової війни аж по сьогоднішній день, ми не знаходимо слідів розумної і скоординованої зовнішньо-політичної концепції і акції. Очевидно, в рямцях тих рядків ми не беремося за аналізу всіх наших зовнішньо-політичних дій. Деякі з них мали тимчасо-

вий успіх. Мова тут про довготривале значення зовнішньої політики. Брак такої політики, її припадковість й коньюктурність й майже ніяке зрозуміння для неї серед широких кіл нашого народу довів, мабуть, до втрати нашої державности та до неспроможности її наново здобути. На жаль, — це не голословні ствердження, це фактичний стан. Бо й інші, менші від нас народи, молодші своєю свідомістю і культурою, здобували, декотрі втрачали і знову відновлювали свою державність. Навіть за залізною куртиною питома вага поодиноких, чисельно невеликих народів, в зовнішньо-політичній концепції східнього бльоку більша, ніж ми звикли думати і усвідомлювати. (Польща, Румунія, Югославія чи навіть Альбанія).

Шукаючи за причинами нашої зовнішньо-політичної індеферентности, годі знайти задовільну відповідь. Ризикуючи закидом поверховности, можемо частинно їх приписати нашій нехіті до логічного думання; а вона є частиною нашої духовости. Ця духовість не є незмінною. З прикладів історії знаємо, що, наприклад, народ "поетів і філософів" (німці) перемінився в найбільш мілітаристичну державу (Гогенцолерни), щоб згодом, програвши дві світові війни, стати чи ненайкраще функціонуючою демократією Західньої Европи. В духовості нашого народу домінує — коли говорити про почування — шляхетна прикмета захоплюватися ідеалами вселюдської доброти, безкритична віра в зовнішню форму голошених доктрин, готовість за них жертвувати навіть своїм життям, а рівночасно забувати про свої рідні інтереси, мовляв, саме здійснення на той час модної доктрини подбає і про нашу долю. Без камінчика в чужий город, але так було з нашими панславістами; так було з соціялістами, які мріяли про міжнародне братерство працюючих і загальну справедливість; так було з націоналістами, які у своєму зовнішньо-політичному думанні не перейшли можливости недопускаемої ставки на "одну карту"; так є сьогодні, коли знову захоплення вселюдськими ідеалами, хоч ставить нас у перші лави борців за їхнє неможливе універсальне здійснення, може одначе притемнити нашу основну мету — здобуття і закріплення нашої державности.

Ми вже не раз згадували про потребу створення одного центру плянування й реалізації нашої зовнішньої політики закордоном; найкраще під сучасну пору при статутово переформованим СКВУ. СКВУ — це організація поселенців і тому во-

на покликана і мусить мати право таку політику формувати, ініціювати й проводити в життя. Беремо до уваги не надто обильні наші людські й матеріяльні ресурси. Виходимо з одностайного заложення, що сенс нашого відрубного існування на Заході збереження нашої ідентичности, і тим самим допомога материкові в його затяжній боротьбі. Тому встановлення пріоритетів нашої зовнішньої акції конечне. При відповідному зусиллі й добрій волі воно реальне й можливе.

Наше визволення може прийти внаслідок зовнішньо-політичного зудару суперпотуг та, незалежно і також при співзвучности інтересів і співпраці народів зацікавлених у змінах у Східній Европі. Дві останні війни доказали, що навіть збройний конфлікт потуг залишив нас по боці переможених. Правда, можна воювати з усіма, але виграти, мабут, ні. Тому упорядкування, взглядно (про остаточне упорядкування рішатимуть на рідних землях) приготовання атмосфери добросусідських відносин з окружаючими наші землі народами, зрозуміння спільних інтересів та доведення до концентрації зусиль — це основне завдання нашої зовнішньо-політичної дії. Навіть наші вороги — дійсні й уявні — не всі однакові у своєму значенні, силі та потенції, тому треба також усвідомити і оцінити ступінь їх можливої шкідливости.

Закріплення наших позицій в країнах нашого поселення, а виглядає, що принайменше в деяких країнах до цього зближаємося, здобуде нам приятелів і прихильників — і це також наше велике завдання. Тут місце для наших еміграційних політичних партій, бо вони можуть знайти співзвучність серед подібно думаючих у свому місці поселення. Енергія їх зужити в тому напрямі послужить нам куди краще, чим розпорошування її в безглуздій боротьбі за опанування такої чи іншої установи поселення. Успіх установи поселенців — це успіх нас усіх, без огляду яку національну філософію визнають її керівники.

До зовнішньо-політичної ділянки, принаймні частково, треба зарахувати питання меншин в Україні. Сьогодні, мабуть, ніхто не вірить, що можливе існування однонаціональної держави, особливо у Східній Европі. Меншини в нашій державі є тепер й будуть в майбутньому. Тому стремління до упорядкованости з ними відносин — це також немаловажне завдання. Наш народ ніколи не відзначався "ксенофобіями". Коли ми

самі кермували своєю долею, іншонаціональні втішалися фактичним рівноправством, якщо не привілеями. Непорозуміння почалися по втраті нашої державности і, якщо не виключно, то бодай у великому відсоткові за "заслугами" наших ворогів. У проводжуванні своєї імперіяльної політики наші вороги часто послуговувалися руками меншин, що жили на наших землях. Цей факт не може стати причиною їх дискримінації в нашій державі, бо також багато наших земляків помагало закріплювати ворожу владу на наших землях.

Якщо погодимося з фактом, що однонаціональні держави не можливі і якщо схочемо оминути негуманного й трагічного досвіду переселення меншин під час 2-ої світової війни, то, мабуть, єдина база для гармонійного співжиття — це взаємна льояльність і зрозуміння інтересів держави. Міжнародні конвенції для охорони таких чи інших прав, такої чи іншої меншин мали б лиш тоді значення, коли контрагенти притримувались би постанов, а в випадку порушення умови одним з партнерів, всі інші готові були б постояти за неї цілою своєю силою. На жаль, ні Ліґа Народів, ні Об'єднанні Нації, ні заяви державних мужів не потрапили примусити порушників умов до притримання таких положень. Мужні виступи президента Картера в обороні прав людини будуть без більшого значення, якщо за тими заявами не стоятиме його охота застосовувати санкції. Сподіваємося, що політика прав людини президента Картера не поділить долі політики визволення президента Айзенговера.

Вертаючи до початого настоюємо на потребі і конечності усталення пріоритетів і актуальности нашої зовнішньо-політичної акції. Ось недавно преса помістила обширне становище УНРади в справі жидівських меншин в Україні. Діло добре й корисне, хоч годі втриматися від зауваження, що воно прийшло запізно. Така письмова декларація уряду отамана С. Петлюри, яка зрештою відповідала б духові й практичним заходам його політики, мала б куди більше значення в його час, а для нашої історії залишився б документ великої ваги.

Присвячують багато уваги, зрештою зрозуміло, справі дисидентів. Уживаємо слова "дисидент", хоч ця назва нам не підходить. Тому погоджуємося з Буковським, який заявив, що не визнає терміну "дисидент", бо це нічого не означає, хіба має релігійний зміст — відступництво, відділення. "Я ніко-

ли не відділявся від нічого; я думав завжди так, як думаю, як говорив, коли мене ув'язнили". ("Свобода" ч. 49/77). Додамо, що в нашому понятті слово "дисидент" набагато зменшує значення і звужує політичність акції осіб і ґруп майже до незначности.

Усіх дисидентів також не можна міряти одним аршином. Уже на перший поверховний погляд можна зауважити різницю між "дисидентами"-росіянами і "дисидентами" інших народів. Росіянам чи людям з великоросійським наставленням легко говорити про права людини, бо в них держава, структуру якої вони намагаються змінити чи злібералізувати. Про національні стремління інших народів совєтської домени вони, за дуже малими винятками, не говорять, а якщо вже мусять говорити, тоді їхні слова розпливаються у мряковинні неокреслених і маловажних фраз. Інша справа з дисидентами других народів. Даймо слово Буковському (як дотепер один з вище згаданих виїмків): "Національна проблема в СССР — це основна проблема майбутнього. Всі народи змагаються за свої права, а балтійські народи та Україна — за свою державну незалежніст". І далі: "Що робитиме Україна на випадок війни, це справа українського народу. Але я бачу, що Україна не чекає війни, вона бореться за збереження свого національного обличчя і за свою державну незалежність. У тій боротьбі я її підтримуватиму всіма способами". ("Свобода" ч. 49/77).

Андрій Григоренко сказав недавно в Нью-Йорку: "Таким чином на Україні має місце весь комплекс порушення прав людини. На жаль, українська громада не завжди зауважує, що головна проблема — це права людини в загальному і що національна проблема може бути розв'язана тільки у зв'язку з цілим комплексом прав людини". ("Свобода" ч. 31/77).

У принципі погоджуємося з виводами Григоренка, але мимохіть чуємо нотки відомі з минулого, що здійснення загальнолюдських ідеалів автоматично принесе позитивну розв'язку нашим проблемам. Таке думання — хоч напевно в добрій вірі — грозить небезпекою, бо воно ставить інтереси власного народу на задній плян.

Сподіємося, одначе, що цим разом — перефразовуючи Й. Пілсудського — їдучи інтернаціональним поїздом, вселюдських гуманних ідей, не забудемо висісти з нього на зупинці "Самостійність".

Ярослав Курдидик

АМЕРИКА НА СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗДОРІЖЖІ

Кожний бистрий читач чи обсерватор може прийти до заключення, що американська громадська думка знову затривожилася приблизно до такої самої міри, як це було тоді, коли СССР запустив в орбіту свого першого супутника. Тоді прийшло до зворотного пункту, від якого ЗСА почали приспішену розбудову арсеналу модерної зброї — в першу міру різного засягу ракет з атомними зарядами з результатом, що між 1960-65 рр. відношення переносної і нищівної сили між Америкою і СССР було 4:1 в користь ЗСА.

В американських фахових колах довший час була закорінена думка, що збροєння СССР має тільки одну мету — втримати рівновагу військової сили між СССР і ЗСА. Але тепер думка змінилася і загально вважається, що СССР стремить до осягнення безумовної переваги над ЗСА. Це ясно виходило з репортажу на телебаченні п.н. "Ціна за мир і свободу", в якому чільні коментатори — американські й европейські штабові старшини — старалися показати ті великі зміни, які дають перевагу військовій силі СССР над ЗСА і їхніми союзниками з НАТО. На сторінках західньої преси також відведено багато більше уваги цій проблематиці. Автори тих статтей, як от: ген. Дж. Кіґен, колишній начальник розвідки повітряних сил; Паул Ніче, колишній заступник міністра оборони; генерал Д. Ґрегам, колишній голова Розвідчої аґенції; д-р Т. Вулф, керівник дослідного інституту РАНД; д-р Р. Пайпс, професор східньоевропейської історії в Гарвардському університеті та інші переконані, що СССР не стремить до стратегічної стабільности між суперпотугами, а навпаки — до остаточної переваги й то за всяку ціну. При цьому виявляється, що ані детант, ані переговори про обмеження озброєння не зупинюють цих зусиль. Продукція нової ґенерації ракет із щораз більшою нищівною силою і дальшим засягом дії можуть створити нові труднощі, не виключаючи навіть сторпедування переговорів "САЛТ II". Совєтська розбудова готова загрозити цілковитим знищенням американ-

ських ракет типу "Мінутмен", а це може стати причиною, що договір про "САЛТ" доведеться розглядати не з точки погляду статистичних цифр — а загрозливої дійсности.

Підготування до цивільної оборони, яке в Америці майже припинено в 1960 р., СССР безперервно розбудовує й витрачає на нього 1 мільярд дол. річно. Це ще один доказ, що совєтська стратегія змагає виграти атомну війну, а не вести озброєння тільки для "відстрашування ворожого нападу". Деякі фахівці, як ген. Кіґен і Паул Ніче, чи з англійського боку — Лорд Чефтон, кажуть, що атомна рівновага втримується так довго, як довго обі сторони впевнені, що у випадку атомної атаки заатакована сторона ще буде настільки сильна, щоб могти провести "каральну відплату". Вони зауважують, що, згідно з точними обсерваціями, СССР понад всякий сумнів зміряє осягнути "а пріорі" перевагу, щоб бути у позиції перешим перевести атомний напад з такою нищівною силою, після якої Америка не буде спроможна "відплатитися".

Професор Л. Ґурiє, автор - експерт у ділянці цивільної оборони, пише, що СССР почав змагатися до такої абсолютної переваги паралельно з веденням переговорів про обмеження озброєння. Совєтські стратеги, каже Ґурiє, обраховують, що при їхній цивільній обороні СССР може втратити під час евентуальної ворожої атомної атаки не більше, ніж 10-15 мільйонів людей. Зате ЗСА, при своїй непідготованості, втратить четвертину свого населення, тобто 45-55 мільйонів у своїх великих людських скупченнях. В Америці, як кажуть речники Департаменту оборони, створилося чомусь "непорушне вірування", що атомна війна виключена і не до подумання, бо вона знищила б нашу цивілізацію.

Не так, однак, на цю справу дивляться совєтські провідники. Вони також хочуть уникнути атомної війни, але, коли вона вибухнула б, вони хочуть її зустріти в таких умовах, щоб її виграти.

А тепер розгляньмо можливо наймаркантніший аспект відношення обох суперпотуг, себто "володіння і контролювання" космічним простором. В 1975-76 рр. СССР запустив в орбіту 199 сателітів, здебільша для розвідки над ЗСА, а Америка в той самий час — тільки 48. СССР розбудовує окрему систему нищення американських сателітів й у цій царині добився перших двох успіхів — знищив з землі два американські сателіти,

в тому один найновішої конструкції для комунікації між надводною і підводною фльотами та зв'язку їх з головнокомандуванням.

Далі оцінюють, що СССР біля 1980 р. матиме першу "лейзерову" зброю у повітряних просторах. Наразі існує міжнародний договір, який забороняє досліджувати чи використовувати будь-яку зброю для призначення у "простірній війні". Його теж підписав СССР, але знищення двох американських сателітів пригадує відому характеристику совєтів президентом Труманом, який сказав, що кожний договір ними підписаний не варта навіть клаптика паперу, на якому він підписаний.

Майбутня світова війна, мабуть, пічнеться в повітряних просторах, в яких будуть намагання знищити систему сателітів ворога, щоб його "осліпити та оглушити", або іншими словами, знищити його основну оборонну спроможність, а далі — можливість атомної відплати. Тому обі суперпотуги докладають усіх зусиль, щоб бути на першому місці у перегонах за "простірну контролю". Гарячково ведуться роботи над конструкцією першого "літаючого корабля" велетенських розмірів. Його залога буде зложена з лейзерово-електронних експертів та астронавтів, які матимуть за завдання постійно слідкувати за ворожими сателітами й, коли зайде потреба, знищити ті сателіти, які вони вважатимуть за найважливіші у слідкуванні за наземними бойовими діями.

Один з таких найбільших американських "простірних літаючих арсеналів" у повному приготуванні. Це прототип майбутнього "космічного корабля", який був на публічній виставці минулого вересня. Його конструюють в Девні в Каліфорнії, й під кінець 1979 р. він повинен відчалити з землі в небесні простори. Цей "дивовижа-корабель" забере сімох астронавтів і коло 70 тонн вантажу. Коли зайде потреба, він повернеться на землю своєю власною силою на одне з найбільших летовищ і через 20 днів, після зміни залоги, пального тощо, знову повернеться на "місце свого постійного призначення".

З нього будуть направляти інші американські сателіти і слідкувати за новими запусканими сателітами чи новою зброєю. СССР зможе запустити у простори таке своє "літаюче страховище" щойно через 3-4 роки, а це дасть ЗСА нову вирішальну перевагу у повітряних просторах під сучасну пору.

Василь Верига

ЛЮТНЕВА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 Р.

Загальне положення на передодні революції

Наприкінці 1916 року мілітарна ситуація Росії покращала, але це не могло вже направити внутрішніх відносин. Тягар війни разом із величезними людськими жертвами скріплювали загальне невдоволення із політики уряду. В цей час близько півтора мільйона вояків російської армії згинуло в боях на фронті або від ран. Більше чим вдвоє стільки було ранених, а поверх два мільйони знаходилося в австрійсько-німецьких таборах полонених. Постійні мобілізації для поповнень людських втрат на фронті скорочували число працездатних у сільському господарстві. У зв'язку з цим посівна площа Російської імперії в 1916 р. зменшилася на 10 мільйонів десятин, у тому числі на Україні — на 1,800,000 десятин. Кількість робочої худоби зменшилася майже на 40%. В одній тільки Херсонській ґуб. на воєнні потреби було забрано 250 тисяч коней і 375.000 голів великої рогатої худоби.[1])

Не краще представлявся стан у промисловості. Залізниці не справлялися з перевожуванням вугілля та металів до фабрик, які продукували воєнне постачання. Тому що засоби транспорту були призначені обслуговувати в першу чергу потреби війни — це відбилося негативно на постачанні товарів першої потреби, а в тому і харчових продуктів для великих промислових центрів як Петроград, Москва, Київ, Харків та інших. Не вистачало навіть і хліба, якого в імперії не бракувало, але внаслідок транспортного безладдя, він застрявав на різних складах та вузлових станціях.

В додатку до цього всього постійне перебування царя в Головній квартирі фронту у Пскові сприяло різним двірським інтригам у Петрограді, де горезвісний "монах" Ґріша Распутін, завдяки своїй гіпнотичній силі, дійшов до ще більших впливів на царицю Олександру. За його рекомендацією назначувалися навіть державні міністри, як наприклад, міністер внутрішніх

справ Олександер Протопопов. Інтриги в урядових колах зростали з дня на день, а вслід за тим поширювалися поголоски про зрадливу діяльність високопоставлених державних достойників. Все це настільки напружувало політичну атмосферу імперії, що навіть консервативна у своєму складі Державна Дума почала гостро критикувати уряд за його невміння керувати імперією. В першій половині листопада 1916 р. Павло Мілюков, лідер російської Конституційно-демократичної партії, перечисляючи в Думі шкідливі урядові потягнення, за кожним із них ставив запити: "Чи це є дурнота, чи зрада?" Ціла Дума заговорила про "темні сили" в уряді, який, від резиґнації С. Д. Сазонова в липні, очолював непопулярний і запідозрюваний у ґерманофільстві Борис Штюрмер. Дума вимагала негайної зміни політики уряду, а головно, усунення Распутіна з царського окруження.

Вимоги Думи, за виїмком прем'єра міністрів, не були здійснені, бо проти них виступила рішуче цариця Олександра, яка відносилася до Думи ворожо. Але й новий прем'єр, Олександер Ф. Трєпов, не міг багато зробити, бо протеґований Распутіном і царицею міністер внутрішніх справ Протопопов видавав свої диспотичні розпорядження без згоди ради міністрів і самого прем'єра. Це ще більше дратувало широкі кола населення, а зокрема політичні партії.

Щоб позбутися Распутіна, а з тим самим звільнити царицю з під його диявольського впливу, група аристократів, на чолі з князем Феліксом Юсуповим, підступно вбила Распутіна у навечеря нового 1917 року. Але із вбивством Распутіна також нічого не змінилося. Протопопов продовжував своє напівдиспотичне урядування, що привело до резиґнації Трєпова. На його місце цар назначив князя Ґоліцина, якому доля судила бути останнім прем'єром імперії Романових. За його прем'єрства міністр внутрішніх справ Протопопов продовжував свою політику, яка часто-густо межувала зі свідомою провокацією.

Непопулярна політика уряду, як і брак харчових продуктів, викликали робітничі страйки, які ще гірше загострювали так політичні як і економічні відносини. В загальному ситуація була аж надто сприятлива для большевицької противоєнної аґітації, яка знаходила піддержку також і серед інших соціялістичних партій та угрупувань. Своє невдоволення вони

весь час намагалися виявити у формі страйків робітників різних промислових підприємств, на яких тягар війни відбивався чи не найгірше через брак харчових продуктів та загострених умов праці.

Революція в Петрограді

Вихідним пунктом революційних подій у Петрограді став день 23 лютого 1917 р. (8. 3. н. ст.), коли на страйк вийшло коло 90,000 робітників із близько 50 фабрик Петрограду. "Поліція розганяла робітників, але кривавих сутичок не було. На другий день на демонстрацію вийшло коло 200,000 і поліція, розганяючи робітничі мітинги, уживала зброї і були вже поранені й убиті".[2]) На 25-26 лютого, коли натовп на вулицях, головно в центрі міста збільшився, на допомогу поліції, яка вживала вже скорострілів, прийшли й військові частини. У висліді цього було кілька сот поранених та вбитих. При тому одна сотня відмовилась стріляти до демонстрантів. Це був початок Лютневої Революції.

Голова Державної Думи Михайло Родзянко, разом із двома генералами петроградських ґарнізонів, вислав до царя телеграму з проханням, щоб він негайно вертався до Петрограду та вжив свойого авторитету для заспокоєння столиці. Але у відповідь на телеграму цар зарядив розв'язання Думи, чим долив оливи до вогню.

27 лютого ситуація погіршилася ще й тим, що Волинський полк, який складався головно з українців Волинської та Київської ґуберній, відмовив послуху своїм офіцерам. За Волинським пішов Ізмайлівський полк, в якому також переважали українці з Слобожанщини, а вслід за ними Павліський, Семенівський та інші і всі вони приєдналися до демонстрантів, відмовившись стріляти до них. Після цього робітники та збунтовані військові частини захопили Петропавловську кріпость та інші тюрми і позвільняли з них політичних в'язнів.

Українці вояки "відіграли значну ролю в боротьбі з царатом... в Петрограді, але про це ніхто не згадує у відповідних матеріялах" — завважували українські комуністи в Літописі Революції. Про це не згадується й досі в совєтській історіографії.[3])

Цього самого дня Державна Дума, відмовивши послуху цареві, продовжала свої наради в Тавридському палаці і, для

збереження ладу і порядку обрала з-поміж себе Виконавчий Комітет на чолі з головою Думи М. Родзянком. В той же сам час на другому крилі палацу соціялістичні партії, яких лідерів щойно випущено з тюрем, створили свій "Совєт Рабочіх і Салдатскіх Дєпутатов" (Раду Робітничих та Вояцьких Депутатів) з меншевиками у проводі. В той же сам день слідом за Петроградом пішла і друга столиця імперії — Москва, де також демократичні сили перебрали владу у свої руки. Основи царського режиму затріщали і тристалітній трон Романових почав валитися.

Нарешті й уряд, побачивши небезпеку, заалярмував царя, який намагався дістатися до Петрограду. Але цар рішився на цей крок запізно, бо столиця вже була обложена революційними військовими частинами, а члени уряду вже були арештовані новою революційною владою. Не осягнувши своєї цілі, цар повернувся до Головної Квартири у Пскові. Так на 14 березня закінчилося царювання Миколи II. На його місце створилися два конкуруючі зі собою претенденти на владу: Думський Комітет на чолі з Михайлом Родзянком, зрусифікованим нащадком українського козацького старшинського роду і великого землевласника в Україні, та Совєтом робочих і солдатських депутатів Петрограду на чолі з меншовиком грузинського роду, Ніколаєм С. Чхаїдзе. Завдяки адвокатові Олександрові Ф. Керенському, членові Думи та заступникові Чхаїдзе у Петроградському совєті, оба претенденти на владу погодилися створити новий коаліційний уряд.

Тимчасовий Уряд

Дня 15 березня 1917 р. оформлено т. зв. "Врємєнноє Правітєльство", тобто Тимчасовий уряд. Першим головою Тимчасового уряду став князь Ґеорґій Львов, член Думи з рамені кадетів. Він був відомим прихильником соціяльних реформ, хоч сам він був і великим землевласником. Із більш відомих членів Тимчасового уряду були: історик Павло Мілюков — міністер закордонних справ; лідер партії октябристів Олександер Ґучков — міністер війни і фльоти; Михайло Терещенко, зрусифікований багатир-землевласник з роду українець і власник цукрових фабрик в Україні — міністер фінансів; Олександер Ф. Керенський, член Думи і лідер партії трудовиків — мініс-

тер справедливости. Меншовики відмовилися взяти участь у цьому коаліційному уряді.

Ще цього самого вечора з рамени Державної Думи виїхала до Головної Квартири у Пскові думська делеґація, яка вимогла від царя Миколи II підписати абдикацію. З хвилиною підписання цього документу закінчилося 305-літнє панування роду Романових на царському троні. 21 березня царську родину було поставлено під домашній арешт у Царському Селі біля Петрограду. Царя Миколу II з родиною пізніше переведено до Катеринобурґа за Уралом — тепер місто Свердловськ — де в липні 1918 р. большевики всіх їх вимордували.

Новий уряд проголосив демократичний лад і свободу на теренах Російської імперії та пообіцяв скликати "Всеросійські Установчі Збори", які мали вирішити найбутню структуру держави. Для всіх політичних в'язнів була проголошена амнестія і всі засланці на Сибір могли вертатися у рідні сторони. (З цього скористало й багато українців, а між ними митрополит Греко-католицької Церкви в Галичині ґраф Андрей Шептицький та професор Михайло Грушевський). Усунено поліцію, а на її місце запроваджено народну міліцію. Крім того Тимчасовий уряд проголосив право на самовизначення для народів Російської імперії.

Одночасно проголошено далекойдучу програму соціяльних реформ, включно з конфіскатою царських і манастирських земель та розподілом їх поміж селянством. Але остаточне вирішення національних як і соціяльних реформ залишено заповідженим Всеросійським Установчим Зборам. Не зважаючи на це застереження, вже на 21 березня Тимчасовий уряд визнав Фінляндію самостійною державою у складі Російської федерації; на 30 березня визнав повну незалежність Польщі, а 12 квітня 1917 р. признав автономію Естонії.

У закордонній політиці Тимчасовий уряд заявив свою вірність західним союзникам, Англії і Франції, і зобов'язався продовжати війну з Центральними Державами аж до переможного кінця. На цьому тлі дійшло до зудару поміж Тимчасовим урядом а Совєтом робочих і солдатських депутатів, який вимагав негайного закінчення війни "без анексій і контрибуцій". Совєт, побоюючись, щоб царські генерали не забажали часом здушити революцію, кинув гасло про закінчення війни і, щоб прихилити військо на свій бік вже 14 березня видав свій "На-

каз ч. I", яким касувалися всі офіцерські привілеї. Цей наказ також закликав військо формувати свої власні т. зв. "солдатські комітети" у кожній військовій частині та вибирати собі самим свій власний командний склад.[4])

Щоб перешкодити цій очевидній анархії у війську, Тимчасовий уряд заборонив творення солдатських комітетів та виборність командного складу, але цей наказ армія, в подавляючій більшості, зіґнорувала. У скорому часі в усіх військових частинах — сотнях, батальйонах, полках тощо появилися солдатські комітети і дисципліна в армії почала підупадати, головно під впливом пацифістичної аґітації большевиків.

Українська маніфестація в Петрограді і її відгук на провінції

В Петрограді проживало чимало українців — державних урядників, студентів високих шкіл, робітників, а головно військовиків в казармах столиці та довкруги неї. Деякі ґвардійські полки складалися майже виключно з українців, як наприклад, Волинський, Ізмайлівський, Преображенський, Семенівський та інші.[5]) Не бракувало тут і українських організацій, як Товариство Українських Поступовців, Товариство ім. Шевченка, Український клюб "Громада", Українська соціял-Демократична Робітнича Партія і ін. Студенти мали Головну Студентську Раду, яка з першого дня революції перетворилася у Тимчасовий Український Революційний Комітет, і вже 2 березня, коли ще й не було певних вісток про абдикацію царя, випустив друковану відозву "До українського громадянства, студентів, робітництва й українських офіцерів у Петрограді". У цій відозві стверджувалося значення українського вояцтва тих полків, що прилучилися до повстання і стверджувалося, що в даному моменті "...широка національно-територіяльна автономія України — це практичний лозунґ, під яким кличемо вас усвідомляти й організувати українську масу". Одначе в тій же самій відозві стверджувалося також, що "найповнішим висловом ідеї національного визволення є національна державна самостійність і лише створення власного сувренного державного організму може забезпечити якнайширший культурний розвиток українського народу".[6])

9 березня видав свою декларацію Петроградський відділ ТУП, на чолі якого стояв Олександер Лотоцький, в якій гово-

рилося про релігійну свободу для українців греко-католиків, домагання національно-територіяльної автономії України, українського шкільництва з українською мовою навчання, а також вимога звільнити з тюрем і заслання всіх галицьких і буковинських українців, а в тому і митрополита гр. Андрія Шептицького.

Отже українська громада Петербурга не дармувала, а діяла негайно на власну руку, використовуючи свій побут у столиці, говорила устами своїх провідників в імені цілого українського народу. Але для підсилення своїх деклярацій та вимог перед Тимчасовим урядом провідники українців Петрограду потребували моральної піддержки українських мас. З уваги на це заплановано всенародню українську маніфестацію, за яку взявся студентський революційний комітет при допомозі українських організацій та установ. Тому, що це був початок березня, отже, шевченківські роковини, вирішено було сполучити українську маніфестацію з шевченківськими святкуваннями. 12 березня (ст. ст.) в Казанському соборі Петрограду відбулася панахида, а опісля на площі біля собору маніфестація. І якраз тут виявилася з повною силою українська стихія у столиці московської імперії.

В маніфестації взяло участь близько 30,000 українців, які в більшості були прикрашені жовтоблакитними стрічками. Крім цивільних були там і військові частини, а деякі з них у повному складі та у святочних одностроях. Серед них мальовничо визначався бувший кінний конвой царя, що складався з кубанських козаків у старій козацькій уніформі. А понад головами усіх маяло безліч по-мистецьки виконаних жовтоблакитних прапорів. Після панахиди українські маніфестанти пройшли через Невський і Літейний проспекти до палацу Д. Думи. Напереді військо зі стягами, за ним делегації, студенти та решта громадян, а понад ними лопотіли жовтоблакитні та червоні революційні прапори з написами: "Хай живе вільна Україна", "Хай живе демократична федеративна республіка Росії" та інші. Військові оркестри та хори йшли в перервах поміж маніфестантами та співали або грали. Коли співали "Ще не вмерла Україна" або "Заповіт" маніфестанти знімали шапки.[7])

Коли маніфестація дійшла до палацу Державної Думи, там її привітав член Виконавчого Комітету М. Соколов, який визнав правильними домагання української демократії та по-

обіцяв, що Тимчасовиії уряд займе до них відповідне становище.

Маніфестація зробила велике враження на Петроград, який з дива не міг вийти, що стільки українців знаходилося у столиці імперії.

Ще десять років тому статистика виказувала у Петрограді 11,000 українців, а в маніфестації взяло участь біля 30,000. Українська стихія виявилася у повній силі, а піднесений настрій маніфестантів був доказом, що національне почуття жило в душах тих людей, але не виявлялось зі страху перед переслідуваннями державних органів безпеки.[8])

Як відгук на маніфестацію появилися звідомлення та коментарі на сторінках столичної преси. Кадетський часопис **Рѣчь** помістив передовицю, в якій між іншим писалося:

"Блискуче переведена демонстрація в Петрограді 12 березня звернула на себе увагу широких верств народу, і не можна не зазначити з почуттям глибокого задоволення її значення. Українська справа стає тепер одною з важливіших, що стоять перед російською демократією". Інша петербурзька газета **День** з нагоди маніфестації писала:

"Національна справа, до якої байдуже ставилася досі російська преса, вважаючи її за справу академічну, стає тепер, як справа біжучої політики, як невідкладна справа. Величезна маніфестація, уладжена українськими партіями тут у Петрограді, зробила своє діло..."[9])

У Петрограді, зараз після перевороту, Центральний Комітет Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії почав видавати свій пресовий орган **Наше Життя**, один із перших часописів, що почав виходити українською мовою не тільки в Петрограді, але й на Україні.[10])

Події в Петрограді знайшли свій відгук по всіх закутинах імперії. В Москві також відбулася українська національна маніфестація, в якій взяли участь так цивільні як і військові українці під жовтоблакитними прапорами. Проголошені Тимчасовим урядом демократичні свободи сколихнули українцями Кубані, Зеленого Клина та на інших теренах поселення. Вони влаштовували свої власні, або разом з іншими свята революції, в яких маніфестували свою окремішність. Вони організували свої власні з'їзди, творили свої національні комітети та

схвалювали резолюції з домаганням національної автономії, а деякі, як наприклад на Зеленому Клині, стверджували, що "без організації українських військових частин інтереси українського населення Зеленої України не будуть належно забезпечені".[11])

---

[1]) Історія Української РСР. Київ, Наукова Думка, 1967, т. 1., стор. 718.

[2]) Ол. Лотоцький. Сторінки з минулого. Варшава, Укр. Наук. Ін-тут, 1934, част. 3, стор. 314.

[3]) Літопис революції (Харків), ч. 1, 1928, стор. 232.

[4]) McGraw-Hill Encyclopedia of Russia and the Soviet Union, New York, 1961, p. 165.

[5]) Літопис революції, ч. 1, 1928, стор. 226; Ол. Лотоцький, цит. праця, стор. 330.

[6]) Ол. Лотоцький, цит. праця, стор. 329-330.

[7]) Там же, стор. 332.

[8]) Там же. стор. 333.

[9]) Там же, стор. 335.

[10]) Літопис революції, ч. 1, 1928, стор. 231.

[11]) Іван Світ: Зелена Україна. Нью-Йорк, Науково-Дослідний Інститут Зеленої України, 1949, стор. 12.

Юрій Тис-Крохмалюк

ПРО ТАК ЗВАНИЙ 5-ИЙ ПОЛІЦІЙНИЙ ПОЛК СС

В джерельній літературі до другої світової війни, у споминах та інших творах для цієї теми, можна знайти згадку про поліційні полки СС, як певного роду початкову стадію творення "Ваффен СС Дивізії Галичина". Коли додамо до того постійні зміни назви дивізії, офіційні і неофіційні, від початкової назви "галицького леґіону" по 1-у УД УНА, яку Гайке називає неофційною назвою,[1]) то не можна хіба приписати це недостачею організаційного змислу німецьких керівників збройних сил.

Виявляється, що від 1940 року німецькі провідні чинники захиталися у своїй впевності перемоги у війні, а з тим почали поширювати різні альтернативи, творитися групи з політичними поглядами відмінними від офіційної лінії. Цій темі присвятимо осібну увагу в наступних статтях. У своїй книзі "Де Ілужин" Юрґен Торвальд ствeрджує, що німецькі СС-и вже не були такою з'єднаною організацією, з однією волею, однією ідеєю, як це вимагала пропаганда. Зарисувалися щілини і у доктрину "унтерменшів" уже не вірили. У грі різних сил сам Гіммлер став нерішучим, непевним і змінливим.[2])

І хоч сам Гіммлер не погодився на творення поліційних полків з добровольців, які зголосилися до дивізії, все таки на початок створено поліційні полки, які вишколювалися у Франції, і тільки згодом були включені до дивізії, мабуть, за інтервенцією Військової Управи. Зате деякі джерела пишуть про поліційний стрілецький полк "Галичина", який зформовано і вишколювано на Волині у місті Рівне.

І так у книжці Р. Й. Бендера і Н. П. Тейлора "Ваффен СС", том 4, у якому автори вмістили поважну працю про 1 УД УНА, знаходимо на сторінці 18 таку згадку про рівенський поліційний полк[3]):

---

[1]) Wolf-Dietrich Heike, **Sie wollten die Freiheit**, p. 256.

[2]) Iürgen Thorwald, **The Illusion**, 1974, p. 18.

[3]) Roder James Bender and Hugh Page Taylor, **Waffen SS**, vol. 4, p. 18.

"Чи цей полк був колинебудь зформований, залишається невідомим". Це йдеться про полк у Рівному, до якого Ґоттльоб Берґер[4]) хотів включити 12,000 добровольців, які зголосилися до дивізії понад приписане число вояків.

Далі у нотатці в долині сторінки автори подають:

"Ґ. Тессін у своїй праці про поліційні штаби і з'єднання його не подає. Але якийсь репорт говорить без доказів про полк, зформований у місті Рівне під командою генерала Анатоля Ступницького".[5])

На стороні 22 автори пишуть: "Непевні вістки згадують, що з надміру зголошених до дивізії будуть створені "незалежні СС помічні полки по три курені кожний" (стор. 37). А на стороні 48 читаємо, що поліційний полк "Ґаліціен" або поліційний стрілецький полк "Ґаліціен" (можна догадуватися, що це неофіційна назва для дивізії в початках, як одного з трьох піхотних полків, або одного з 5 незалежних полків, поданих вище. Про це повідомлено дня 20 березня 1943 і сказано, що полк числить 3,500 вояків). Непідтверджене звідомлення подає, що цей полк був зформований у місті Рівне під командою генерала Анатоля Ступницького.

Врешті довідуємося з книжки Бендера/Тейлора, що думка про творення поліційних полків з добровольців, які зголосилися до дивізії, не відповідала Гіммлерові. Дня 12 квітня 1943 він вирішив, що добровольці мають творити фронтову дивізію Ваффен СС. (стор. 17).

Заплановане у довгих нарадах творення української армії Проводом ОУН на випадок війни має свою цікаву історію, яку слід насвітлити при іншій нагоді. Але частинним вислідом тих праць визначних членів ОУН (серед них Романа Шухевича) було створення запасного полку в Рівному, зложеного із звіль-

---

[4]) Ґоттльоб Берґер був в тому часі шефом головного штабу СС, шефом політичного департаменту державного міністерства для східніх територій і шефом покликань до Ваффен СС. Він, мабуть, не погоджувався з урядовою расовою доктриною і цікавився можливістю створення українських збройних сил. З його толеранції до інших народів Европи та покликань неґерманських добровольців у рамці Ваффен СС виходить, що він уважав доктрину расовости, головно у відношенні до слов'ян, повною нісенітницею.

[5]) Має бути тут і в усіх дальших цитатах Леонид Ступницький.

нених полонених Червоної армії: старшин, підстаршин і вояків. Запасний полк мав назву "Холодний Яр" і складався з трьох куренів, по одному для кожної майбутньої дивізії, які творили корпус п. н. "Холодний Яр". Територіяльно корпус мав охоплювати терен колишньої повстанської республіки "Холодний Яр".

Осідком полку було місто Рівне. До осені 1941 року завдання зформувати полк було виконане. Командиром став полк. Леонид Ступницький. Німецька адміністрація вибрала на місце осідку Райхскомісаріяту України саме Рівне, не знаючи нічого про існування запасного українського полку, який творено без згоди, але і без спротиву, німців, Нічого дивного, що німецька адміністрацію не могла толерувати такої збройної одиниці і в грудні 1941 перетворило полк на поліційну школу та перенесло його до Звягеля. Коротко існували ще два інші з'єднання "Помста Полісся" в Мостах Великих і в Бучачі. Вони існували коротко і організація їх не була доведена до кінця.

Полк, як запасний корпус "Холодний Яр" проіснував 4 місяці. У формі поліційної школи пережив арешти і розстріли і врешті перейшов у ліси, у зорганізованій акції й інших груп поліційного характеру на Волині в рамцях німецького "Шуц-поліцай". Полк. Леонид Ступницький перейшов у підпілля у днях перших арештів. Ціла акція переходу у ліси тривала около два тижні, в березні-квітні 1943 року. Перехід сотень вишколених у поліційних школах молодих людей дав основу групі УПА-Північ, на чолі якої станув полк. Роман Клячківський (псевдо Охрим, Клим Савур), а шефом штабу — полк. Л. Ступницький, пізніше генерал УПА (псевдо Гончаренко). Згинув у бою з совєтською армією під Островом 30 липня 1944.[6]) Так, отже, ні мітичний 5-тий поліційний полк "Ґаліціен", ні справжній запасний полк "Холодний Яр", ні поліційна школа нічого спільного з дивізією не мають і до історії 1-ої УД УНА не належать.[7])

---

[6]) Yuriy Tys-Krokhmaliuk, UPA Warfare in Ukraine, Vantage Press, New York, 1976, p. 249.

[7]) Важливіші матеріяли про запасний полк "Холодний Яр" з неопублікованої праці Лева Шанковського, подані у листі до мене з 25 грудня 1976.

Василь Федорович

МОРСЬКІ КОЛІЗІЇ ТА ОБОВ'ЯЗОК ДОПОМОГИ

"Титанік".

15 квітня 1912 р. о год. 2.20 ранку, в віддалі около 150 км. (95 миль) на південь від берегів Нової Фунляндії (Ньюфаундленд) затонув пасажирський корабель "Титанік". Разом із ним пішло на дно холодних вод Атлантику 1513 осіб — пасажирів і залоги. Це була найбільша катастрофа в історії новітнього мореплавства.

Подамо деякі дані про розміг та потужність цього незвичайного корабля: вага — 46.328 тонн, водотоннажність — 66.000 тонн, довжина — 270 метрів (882.5 стопи), ширина — 28 метрів (92.5 стопи), висота — 53 метри (175 стіп). Сказати коротко й порівнююче — "Титанік" був такий високий, як 11-типоверховий будинок, а його довжина рівнялась чотирьом міським кварталам. Потужність його моторів мала тотальної сили 55.000 парових коней, його швидкість доходить до 25 морських вузлів,[1] тобто около 46 км на годину.

Власником "Титаніка" була англійська транспортна фірма "Уайт Стар" (White Star), а збудовано його було в Белфасті, з закінченням робіт у травні 1911 р. Пару місяців забрала основна й дуже докладна перевірка машин і засобів безпеки, а коли це було скінчене, "Титаніка" спущено на воду. На початку квітня, точно кажучи 3 квітня 1912 р., він приплив з Белфасту до Савтгемптон, а звідсіля через тиждень, 10 квітня, виплив у свою першу подорож до Нью-Йорку. Це була теж його остання подорож. Вночі 14 квітня 1912 р., о год. 11.40 перед північчю "Титанік" зударився з колосальною ледяною горою, зазнав поважного пошкодження і протягом не цілих трьох годин пішов на дно. Як вже згадано, з ним втонуло 1513 осіб, яких приватне майно "в кишені" обраховано на 250 мільйонів долярів (не інфлаційних, а добрих долярів з 1912 р.!).

Негайно після зудару з льодовиком капітан "Титаніка" Едвард Смит дав наказ сиґналізувати за допомогою. Тоді вперше вжито сигналу "S.O.S."[2]; досі вживали іншого коду —

[1] 1 морський вузол — 1.87 км.

[2] S.O.S. Save our souls (ship) — Спасайте наші душі (корабель); сиґнал принятий Міжнародною радіо-телеграфічною конвенцією в Берліні 1906 р.

"C.Q.D."[3]. Недалеко від "Титаніка", около 30 км був на водах американський корабель "Каліфорнія", який міг врятувати, коли не всіх, то бодай велику кількість пасажирів і залоги, але він не обізвався. Його радіо-оператор мав "тайм оф", не був при апараті. Натомість зловив сиґнал і обізвався корабель "Карпатія" (Кунард Комп.), що плив з Нью-Йорку до Европи в віддалі около 90 км (60 миль) від "Титаніка". Він негайно змінив курс і поспішив на поміч. Однак він приплив на місце катастрофи запізно, вже після затоплення "Титаніка". Все ж його поміч була дуже значна, він вспів врятувати ще 705 осіб пасажирів і залоги, які впродовж кількох годин[4] змагалися на рятувальних човнах з ледяними[5] водами океану. Врятувавши, що було можливо, "Карпатія" завернула до Нью-Йорку.

Після трагедії з "Титаніком" американські й британські власті перевели докладне слідство; переслухано безліч фахівців мореплавства, майже всіх врятованих пасажирів і членів залоги "Титаніка", а теж золоту "Карпатії". Варто відмітити деякі факти чи інформації встановлені слідством:

Конструкція "Титаніка" була бездоганна. Вона відповідала всім найновішим вимогам кораблебудування. Подвійний сталевий корпус був поділений на 16 герметично замкнених переділів. Навіть коли б 4 переділи зазнали сильних пошкоджень і набрали води, то все ж корабель міг би плисти далі без небезпеки затонення. Через таку конструкцію "Титанік" вважався кораблем, що не може затонути. Жартома говорили, що ані "сам Господь не зможе його затопити".

Критичної ночі, коротко перед катастрофою, "Титанік" плив зі швидкістю 22 вузлів (40 км) на годину. Беручи до уваги незадовільне бачення, ця швидкість була завелека й через те він не міг вчасно змінити курсу й уникнути зудару з льодовиком. Зудар зробив глибокий проріз на правому фронтовому боці довжиною около 100 метрів (300 стіп). Корабель набрав води в 5 переділах, тобто цей "один" критичний переділ опинився під водою.

"Титанік" не мав вистачальної кількости рятувальних човнів — всього 16 на 2206 осіб. Хто ж міг подумати, що їх

[3] C.Q.D. — Come quick, danger! — Приходьте скоро, небезпека!

[4] "Карпатія" підібрала перший човен о год. 4:10, тобто дві години після зудару, а останній о год. 8:30 рано.

[5] Температура води виносила -2^{0} Цельзія, тобто 28^{0} Фаренгайта.

прийдеться уживати! В найкращому випадку й при нормальних умовинах (напр. під час вправ) можна було помістити на тих човнах 1178 осіб, отож тільки 52% з загального числа пасажирів і залоги.

В заключені слідчі подали такі рекомендації на майбутнє:

— всі кораблі мусять мати рятувальні човни для всіх пасажирів і залоги. В часі подорожі належить переводити вправи рятування;

— кораблі мусять мати безперервну 24-годинну радіову службу, щоб не повторився випадок з "Каліфорніен", якого радіо-оператор покинув обсерваційний пункт, не подбавши про заступника;

— для безпеки навіґації на північних водах Атлантику (корабельний цвинтар!) належить зорганізувати міжнародну океанічну патрульну службу, яка остерігала б кораблі перед ледяними горами.

Стільки американські й британські слідчі комісії.

Волтер Лорд в своїй книжці-описі цієї трагедії теж висловлює деякі вартісні думки чи рефлексії у зв'язку з катастрофою "Титаніка". "Титанік", каже він, був найбільшим і незвичайно люксусовим кораблем. Чого там не було для вигоди пасажирів — теннісова й ґольфова площі, гімнастичні залі, турецька лазня, пишні ресторани, балеві залі і т. д. Пасажири поділялись на три категорії, чи три кляси, в залежності від їхніх кишень. В першій клясі їхала сметанка, багатії, фінансові потентати; для них прогулянка на "Титанікові" була товариською зустріччю. Тут вони "зморені" міським гамором безтурботно забавлялись, відновляли давні та робили нові знайомства, снували пляни, добивали торгів... Коли "Титанік" випливав з Савтгемптону до Нью-Йорку, то "Таймс" подавав на фронтовій сторінці "хто що варта" — список промінентних пасажирів. Після того, як корабель затонув, нью-йоркський "Амерікен" присвятив передову статтю майже в цілості Асторові, одному з найбагатших американців того часу.

Правда, при кінці статті додано, що разом з Астором втопилось ще понад 1500 інших людей. Взагалі пасажирів другої і третьої кляси "шкодували" менше, а втім з-поміж них було найбільше жертв. "Титанік" відкривав заслону того багатого й розкішного життя певної кляси людей, життя що,

мабуть, минуло безповоротно. Спершу світова війна й повоєнні ускладнення, а далі чимраз вищі податки, соціяльні зрушення, нові течії й погляди, вихід на сцену нових сил, нові суспільні концепції — все це привело до переоцінки матеріяльних вартостей і змінило докорінно старий лад.

З "Титаніком" загинули також деякі пересуди, що були глибоко закорінились серед частини тогочасного суспільства, особливо голосно підкреслювана расова англо-саська вищість, яка, думалось, єдина посідала всі чесноти мудрости, лицарства, шляхетности. Згідно з заввагами врятованих англо-сасів, лиш китайці, японці, вірмени, французи, італійці виявились боягузами, лиш вони чинили хаос та дерлись поза чергою, не дивлячись на жінок і дітей, до рятувальних човнів.[6] Дійшло до того, що італійський амбасадор мусів офіційно запротестувати проти ідентифікації італійця з трусом чи боягузом.

Сьогодні неможливо відтворити повного образу розпуки, що розігралась при катастрофі "Титаніка". Згадуваний Волтер Лорд на підставі розповідей врятованих осіб змальовує фрагменти розпучливого намагання рятуватись від очевидної смерти за всяку ціну. Але подає він теж приклади геройства, шляхетности, відваги. Наведемо кілька прикладів:

Ось молодий чоловік, переодягнений за жінку, дістався до рятувального човна. Коли ж це випадково відкрилось, дижурний старшина хотів вчинити короткий суд. Винуватому врятували життя жінки, вставились за ним і просили пощади.

Ізидорові Штравсові з Філядельфії, як старшому віком, дозволили йти до рятувального човна поза чергою, тобто разом з його дружиною. Він відмовився від привілею. Його жінка сама не пішла до човна, лишилася з чоловіком. Обоє затонули.

Місс Едіт Еванс, а з нею Марія Брум, на команду дижурного сташини пішли до рятувального човна. Показалось, що тут тільки одне місце. Сказала місс Еванс пані Брум: "Йдіть ви, вас чекають діти, а я сама". Марія Брум врятувалась, Едіт Еванс загинула.

[6] Згідно з давно встановленими звичаями, при морських аваріях найперше рятовано жінок і дітей, а потім мужчин: ті звичаї респектували назагал всі народи. В випадку "Титаніка" не завжди придержувалися того принципу: пасажири першої кляси мали кращі шанси врятуватись, ніж пасажири другої чи третьої кляси.

В слід за "Титаніком" пішов теж і його капітан, 59-літній Едвард Смит. Він провів 38 років на морях. Це мала бути його остання подорож, а там вигідне життя на пенсії. Вона й була його остання — без пенсії. До останньої хвилі він командував рятувальною акцією. Коли при кінці дижурний офіцер хотів його взяти на свій рятувальний човен, він відмовився: "Я йду за своїм кораблем". І пішов...

Вкінці завважує Лорд, що після катастрофи "Титаніка" всі кораблі в полосі ледяних гір плили більш осторожно і брали серйозно всі сиґнали перестороги. Ніхто вже більше не вірив в "непотопаючі" кораблі.

МОРСЬКЕ ПРАВО

Старинна доба.

Катастрофа "Титаніка" вплинула на ревізію та уніфікацію деяких норм міжнародного та державного морського права. До 1910 р., поза звичаєвим правом, не було окремих норм міжнародного морського права, які реґулювали б наслідки морських колізій та передбачували б обов'язок допомоги й рятування людей та їхнього майна.

Морські подорожі почались в сіру давнину людської історії. Море завжди було головним шляхом транспорту, так для торговельних, як і для завойовницьких цілей. Відомо, що вже около 3000 р. перед Хр. було багато морських і річкових портів для кораблів. Розуміється, від самого початку мореплавання виникали проблеми, які вимагали певного й точного реґулювання. Тут власне й треба шукати початків морського права. Базувалось воно передусім на принятих звичаях, встановлених практикою життя. А щойно після століть появляються писані норми, тобто кодифікація діючого права. За таку першу кодифікацію принято уважати право "Родос-у", около 900 р. перед Хр.[7] Ближчих інформацій про цей збірник не маємо; відомо лиш, що користувались цим правом теж старинні римляни.

[7] Відоме "Rhodian law of average", щоб облегшити корабель, викидається в море частину товару. Відшкодування за викинений товар покривають пропорційно всі особи, яких майно врятовано. Той принцип принято в т. зв. York-Antwerp Rules з 1890 р., сходифікованих 1924 р. в Стокгольмі і 1950 р. в Копенгазі.

Середні віки.

Після упадку Риму морська торгівля відбувалась головно в середземноморському басейні. Около 1400 р. по Хр. сама тільки Венеція мала близько 3,000 кораблів, що провадили торгівлю з Сирією, Єгиптом, Індією та іншими країнами. Власне той період пізнього середньовіччя причинився до розвитку морського торговельного права. В пристанях Середземного моря були окремі суди, т. зв. "адміральські", які вирішували спірні справи поміж мореплавними сторонами. Ці адміральські суди користувались звичаєвим морським правом, відомим тоді з різних збірників.[8]

Далекі подорожі й великі відкриття збільшили значення морської торгівлі та важливість транспортних шляхів так, що в результаті створено віце-адміральські суди в Північній Америці.

Хоч давнє римське право ґарантувало охорону розбитим кораблям, то мешканці багатьох европейських прибережних країн не дуже того права боялись і, коли трапилась нагода "облегшити" розбитий чи пошкоджений корабель, радо це робили. Мало цього, вони нерідко давали кораблям фальшиві сиґнали, спрямовуючи їх на підводні рифи чи скелі, де ці кораблі ставали їхньою здобиччю. Цей піратський період в середньовіччі тривав досить довго. Навіть церква вважала конечним виступити проти цих розбишацьких практик (Лятеранський собор 1179 р.). Вкінці, головно завдяки законодавствам Англії і Франції, піратів винищено і ту практику припинено.

Нові часи.

Вступним кроком до нормалізації мінародно-правних питань мореплавства були дві Брюсельські конвенції з 23 вересня 1910 р.

---

[8] Таблиці Амальфи (місто коло Неаполю) — Tabuluae de Amalfa. Книги Морського консуляту в Барцельоні — Libre del Consclad de mar.

Правила Олерону (острів коло захід. побережжя Франції).

Закони Висбі (на острові Ґотланд, Балтійське море).

Закони Ганзи (Ліґа північно-німецьких міст).

Морські розпорядки Людвика XIV з 1681 р. (були в ужитку аж до часів Наполеона, до 1807 р., коли їх включено до французького торговельного кодексу).

Перша конвенція нормує принципи відшкодування за шкоди чи втрати, що сталися внаслідок колізії. Так отже, згідно з встановленими нормами за шкоди відповідає капітан того корабля, який поносить вину за колізію. Після колізії капітан, винуватий за аварію, має дати пошкодженому кораблеві, його залозі й пасажирам всяку допомогу, якщо це може зробити без серйозної небезпеки та шкоди для власного корабля. Очевидно, винуватий капітан має подати капітанові потерпівшого корабля усі формальності про свій корабель, тобто назву, порт до якого належить, де зареєстрований, звідкіля й куди пливе і т. п. Однак недодержання тих приписів не загрожувало власникові корабля санкціями й це очевидно був слабий пункт в законодавстві. Ще треба додати, що ця конвенція рішала про ситуації лише цивільних кораблів, тобто не мала відношення до воєнних ситуацій і воєнних кораблів.

Друга конвенція була присвячена питанням допомоги і рятування на морях. Згідно з її постановами капітан корабля обов'язаний дати допомогу кожній людині, яка знайшлася в небезпеці на морю, ким ця людина не була б, приятелем чи ворогом. Хоч і ця конвенція не бере в рахубу воєнних ситуацій, то всеж деякі державні законодавства зобов'язують свої воєнні кораблі, тобто їхнього капітана, давати допомогу всяким особам, яким грозить небезпека смерти.[9]

Повищі постанови Брюсельських конвенцій доповнено постановами Женевської конвенції про безпеку навіґації з 1958 року. Головні рішення цеї конвенції такі: кораблі на морях мають вживати загально приняті сиґнали та всі інші засоби комунікації, щоб уникнути колізій, а коли викликані, повинні негайно поспішити на допомогу; приморські чи надокеанські держави мають вдержувати постійну рятувальну службу та співпрацювати по справам морського рятування зі сусідними державами.

Під враженням катастрофи "Титаніка" було скликано до Лондону конференцію, в висліді якої підписано 20 січня 1914 р.

---

[9] В Англії інструкції для воєнних кораблів зобов'язують капітана дати всю можливу допомогу кораблями і людям в небезпеці на морю. Також ЗДА мають подібні приписи, згідно з якими старший офіцер воєнного корабля зобов'язаний дати допомогу американським кораблям і літакам у небезпеці на морю, а також кораблям і літакам заприязнених держав, тобто таких, що є в мирі з ЗДА.

акт чи конвенцію про безпеку плавби на морях. Між постановами цеї конвенції знаходимо приписи про будову кораблів, про радіо-телеграфні та рятувальні влаштування, протипожежні знаряддя, про цертифікат "безпеки корабля" тощо. Цю конвенцію змодифіковано й доповнено 31 травня 1929 р. Для безпеки кораблів на Північному Атлантику зорганізовано "Міжнародню льодовикову патруль", яка мала остерігати кораблі перед наявністю ледяних гір. Завдяки цим двом конвенціям безпека плавби збільшилась, а рівночасно значно зменшились втрати від колізій.

Після 1929 р. прийшли нові технічні досягнення в ділянці кораблебудування, протипожежних і рятувальних влаштувань, радієвих та навіґаційних апаратів. Кольосальний розвиток електроніки під час Другої світової війни теж причинився до безпеки плавби. В 1948 р. за ініціятивою Великої Британії скликано до Лондону конференцію по справам навіґації, в висліді якої делеґати 30-ох держав (включно з СССР, але без Еспанії) підписали нову конвенцію, постанови якої ввійшли в силу 19 листопада 1952 р. Положення цеї конвенції поширюються теж на гидропляни й на кораблі з нуклеарною енерґією. В червні 1960 р. відбулась в Лондоні ще одна конференція, при участі 54-ох держав. Ця конференція теж рішала питання безпеки на морях, а головно застосовання радарних інсталяцій при поганій видимості.

Кілька уваг про сучасне морське права.

Здавен-давна рятування людського життя на морю вважалось актом гуманности, сповненням морального обов'язку щодо ближнього без права на винагороду. Але морське право й морське судівництво не накладало леґального обов'язку на моряка чи капітана корабля спасати чуже життя чи чуже добро загроженого корабля. Зчасом принявся звичай, що за врятоване добро належиться винагорода. Таким чином рятування людського життя стало справою, сказати б, другорядною. За рятування людей нагороди не було, за врятування чаю, кави, шовків, коріння нагорода була.

Сьогодні, очевидно, погляди змінились. Поодинокі держави мають стосовні приписи, якими зобов'язують капітана корабля нести негайну допомогу загроженим людям чи кораблям

на морях. За недодержання тих приписів винуватого капітана притягається до кримінальної відповідальности.[10]

Брюсельська міжнародна конвенція з 1910 р. (на якій базуються приписи відносного державного права) має деякі недомагання. Перш за все вона зобов'язує лише договірні сторони, тобто ті держави, які конвенцію підписали. А через те які-небудь обов'язки корабельного капітана недоговірних сторін мусять спиратись на державному законодавстві, яке часто не рішає цих справ і не накладає на капітана ніякого рятувального обов'язку.

Капітан корабля не мусить давати допомоги, якщо вона серйозно загрожувала б безпеці його власного корабля, або безпеці його пасажирів чи залоги. А коли така "серйозна" небезпека є, залежить виключно від його власної (капітана) опінії і, якщо його опінія є на шкоду потопаючого корабля, то ні він, капітан, ні власник корабля ніяких правних консеквенцій не поносять. Розуміється, факт, що власник не відповідає, коли капітан не дасть допомоги, дуже послаблює вартість дотичних приписів конвенції. Конвенція не передбачає якихнебудь кар за неуділення допомоги, а залишає це законам дотичної держави, а коли дотична держава відносних приписів не має, то очевидно капітана карати не буде. Таким чином припис конвенції без належної санкції має малу вартість.

Американський акт з 1912 р. передбачає за невиконання рятувального обов'язку грошову кару до $1000, або кару в'язницею до двох років, або обі кари разом. Але досі не було ані одного випадку, щоб державний суд притягнув винуватого до відповідальности. Кара, як бачимо, не велика, а на додаток не притягування до відповідальности залищають капітанові "вільну руку" на рятування або "переочення" небезпеки.[11] З цієї ситуації насувається конечна конклюзія: доки не буде поставлена ясна справа про рятувальний обов'язок і коли цей обов'я-

[10] Англійський Морський акт з 1911 р. Американський Морський акт з 1912 р. Морський кодекс СССР з 1929 р.

[11] 21 листопада 1970 р. в одному каналі між Великими озерами затонув крейсер, з якого двоє людей лишилось на воді. Капітан вантажного судна не дав їм допомоги, хоч чув їх крик за допомогою. Він лише по радіо повідомив прибережну сторону та друге судно, що плило за ним. Ані прибережна охорона ,ані це друге судно не прийшли з домогою. Оба чоловіки втопились.

зок не буде ґарантований строгою санкцією, всі приписи конвенцій, які гуманні вони не були б, потопаючим людям не поможуть.

Який вихід?

Переглядаючи приписи міжнародних конвенцій та дотичні закони деяких держав, мається враження, що слабим місцем в одних і других є брак карної санкції. То ж державне законодавство повинно:

— завжди притягати до кримінальної відповідальности всі особи, які не сповнили обов'язку дати допомогу людям у небезпеці на морю;

— збільшити існуючі карні санкції;

— встановити правну (цивільну) відповідальність власника корабля за занедбання обов'язків капітана корабля;

— встановити нагороду за врятування людського життя.

Подібно також є з приписами міжнародних конвенцій, Брюсельської з 1910 р. та інших. Немає, нпр. точних уніформних приписів щодо професійних кваліфікацій корабельних капітанів, а теж не вповні задовільні приписи та недбала контроля цертифікатів безпечности кораблів. Можливо, що до цього прийде, принайменше повинно прийти.

Не дивлячись на всі здобутки модерної техніки, колізії на морях продовжуються. Може не так часто і не з такими великими втратами в людях, як давніше, але вони є. Тепер прийшла черга на оливоносні танкери. Чомусь не видержують їхні сталеві споруди, несправно працюють навіґаційні прилади, чомусь вони пливуть куди не слід. Результат: мільйони важкої оливи виливається в море, забруднюються й без того не дуже чисті прибережні води, затроюється морських тварин.

Література:

Lord, W. *A night to remember.* New York, 1955.

Gilmore, G. *The law of admiralty.* Mineola, N. Y., 1975.

Colombos, C. J. *The international law of the sea.* London, 1967.

Singh, N. *International conventions of merchant shipping.* London, 1963.

Quenuedec, J. P. *Droit maritime international.* Paris, 1971.

Smith, W. H. "The duty to render assistance at sea". (In: California western international law journal, v. 2, 1971).

Орест Корчак-Городиський

ПОЛЬСЬКА "АРМІЯ КРАЙОВА" У ЛЬВОВІ

Коли в майбутньому історики описуватимуть перебіг воєнних подій в Галичині, напевно зупиняться на датах "звільнення", "здобуття" чи "перебрання влади" у Львові, бо Львів не тільки столиця провінції, але й важливий вузлово-стратегічний осередок. Не дивно, що німці в 1944 р. хотіли якнайдовше затримати Львів у своїх руках. Вояки української дивізії "Галичина" в липні 1944 р. під Бродами також обороняли княжий город Льва перед большевицьким наступом.

Не знали тоді ані наш леґальний, ані нелеґальний (підпільний) проводи, що польське націоналістичне підпілля, популярно відоме під назвою "Армія Крайова", мало свої пляни щодо Львова. Організаційна мережа і активність АК зосереджувалася тоді не тільки у Львові, але існувала по інших містах Галичини, як також і по селах, де була більшість польського населення. АК була зорганізована в куренях і полках, які прийняли назви колишніх польських військових одиниць, а організаційно й політично була підпорядкована польському еміґраційному урядові в Лондоні в Англії, який в той час, хоч мав свої політичні проблеми, все ще втішався частковою моральною і матеріяльною допомогою Англії.

Польський еміґраційний уряд в Англії мріяв про відбудову польської держави в кордонах з 1939 р. (До речі він ще й досі не зрезиґнував з цієї претенсії). Маючи це на увазі, він опрацював весною 1943 р. плян акції "Буря", який мав за завдання включити польське підпілля, головно АК, в активну дію за визволення території Галичини від німців ще перед приходом Червоної Армії. Плянувалося визволити Львів, Станиславів, нафтовий Дрогобицький басейн тощо.

Правда, в тих околицях також діяли деякі відділи УПА, які, однак, не були великою перешкодою для АК, головно по містах. У Львові АК мала дуже сильну військову одиницю, добре озброєну, з фаховим старшинським складом, зложену із студентів і ремісників. Яке було чисельне відношення сил між польським і українським підпіллям — як у Львові так по інших містах Галичини — ще досі не з'ясовано в українських публікаціях.

Важко зрозуміти логіку польського політичного проводу в Лондоні щодо плянування акції "Буря", бо він чейже здавав собі справу з того, що большевики не будуть трактувати АК як своїх партнерів і не погодяться на віддання Галичини Польщі. У той час СССР не визнавав вже польського уряду в Лондоні, він мав свій, створений в СССР, польський уряд на чолі з Васілевською.

Варто відмітити, що навіть у тих трагічних для поляків часах, коли західні альянти не думали биться з СССР за Польщу для еміграційних політиків, а СССР мав свої у Москві сформульовані пляни щодо Польщі, поляки зовсім не старалися про співпрацю з українцями, щоб протиставитись страшному спільному ворогові-Москві, а воліли співпрацювати з нею в некористь як своїх так і українських інтересів.

Польська еміґраційна преса вихваляє збройний героїчний чин відділів АК у визволенні Львова. Радянські джерела згадують про ту подію інакше. Для інформації читача нижче містимо деякі уривки з трьох польських статтей, які появилися у польській газеті "Дзеннік звйонзкови" в Чікаґо з 16 листопада 1961 р, 2 липня 1966 р. і 8 липня 1974 р. Рівчасно вдалося мені отримати цінні доповнення від українців із Львова й околиці, які приїжджають відвідувати своїх рідних в Чікаґо.

Стаття з 16 листопада 1961 р. має заголовок "П'ять днів свободи, а опісля розшука...". Ось декілька уривків:

"Коли у вересні 1939 р. большевики роззброювали польські війська, частину тієї зброї сховано з загрозою життя". Далі автор статті стверджує, що поляки від вересня 1939 р. аж до розв'язання АК "припечатували своєю кров'ю приналежність до Польщі Львова й цілої Червенської землі".

"Чим більше було перешкод у конспірації, тим підпільна діяльність більш скріплювалася. Німці не почували себе безпечно Львові. Увечорі німецькі вояки не показувалися на вулицях поодиноко. Німецька зброя зчезала в таємничий спосіб. У Львові дуже легко можна було купити зброю в німецьких союзників — італійців і мадярів, але така метода не імпонувала. АК воліла здобувати зброю сама в німців.

"В березні 1944 р. фронт підсунувся на Львівську околицю. (Не на львівську, а на тернопільську — прим. О. Г.) Від того часу відділи АК успішно допомагають Червоній Армії, хоч не

дуже довіряють ще недавньому ворогові, який, тепер, як союзник, увійшов на польську територію. Спільно б'ються в околицях Тернополя, Дрогобича, Борислава, Самбора і Стрия. В половині липня фронт зблизився до Львова.

"23 липня розпочався бій за Львів. Відділи АК здобувають передмістя, б'ються в самому місті, здобувають зброю, беруть полонених. 14-ий полк уланів Язловецьких під командою югославського старшини "Дражі" здобуває два танки. Увечорі 26 липня охорону ратуші обняв відділ АК". Автор далі описує, як гордо ступали польські відділи, які знову перебрали владу над дорогим їм містом. "На ратуші розгорнулись 4 прапори: польський, англійський, американський і радянський".

"Місто зароїлось від біло-червоних пов'язок на рукавах вояків АК. Владу над звільненим містом обняли поляки. Мешканці Львова після 5-річної окупації масово вилягли на вулиці міста, вітали та подивляли молодих визволителів з АК, які продовжували традицію львівських "орльонт".

"Порядок в місті втримує жандармерія АК. Штаб АК приміщується при вул. Кохановського ч. 27, а радянський генерал нагороджує кількох вояків АК бойовим відзначенням "Червоної зірки". Радянський полковник Євтімов вручає письмову подяку 14-му полкові уланів. Польський комендант округи, полк. Філіповський, деконспірується і веде переговори з радянськими офіцерами. Тоді чує від радянського генерала, що "Львів врешті радянський". Радянська влада наказує всім воякам АК зложити зброю і включитися або до Червоної Армії або до совєтської польської армії Берлінга.

"Поляки вдруге складають зброю. Найбільше зброї згромаджено у приміщеннях університету, звідки вивезено її 4-ма вантажними автомобілями. Полк. Філіповський від'їжджає до Житомира до генерала Жимерського, щоб при його евентуальній підтримці змінити радянське рішення. До Львова більше не повертається — його дорога веде на Сибір.

"31 липня, на год. 9-ту увечорі, запрошено всіх старшин АК (28 старшин і 4 жінки) до радянського штабу, де їх усіх арештовано й приміщено в тюрмі при вул. Лонцького. Після процесу їх усіх засуджено на 10-20 років важких робіт і вивезено на Сибір. Помимо радіових закликів до Лондонського уряду про допомогу й інтервенцію, західні альянти "вмили руки" від цієї справи".

Деякі розбіжности є в описі тієї самої події у тій газеті з 2 липня 1966 р., передрукованому з "Народовця", польської газети, що виходить у Леж, Франція. Мається враження, що автор опису "Марія" був безпосереднім учасником або близьким обсерватором тих подій. Стаття появилася під назвою "Останній бій за Львів в липні 1944 р.".

"Німці рахувалися з можливістю наступу радянських танків з сторони рогачок вул. Зеленої, але не брали до уваги концентрації піхоти АК всередині міста. Наступ польської піхоти зсередини й радянських танків з напряму Погулянки були для ворога великою несподіванкою.

"Ранком 25 липня німецькі літаки заатакували Погулянку та Голосько, одначе не зупинили систематичного посування польських відділів вздовж вул. Зеленої і Кохановського в напрямі середмістя. Умовини боротьби були важкі. Ворог мав на перехрестях вулиць протитанкову артилерію, а вузькі вулиці були дуже небезпечні для танків. Польські штурмові відділи, які підходили до ворога дахами й подвір'ями, нищили ворожі гнізда ґранатами чи в рукопашному бою. Пополудні частково спалені касарні при вул. Яблонівських, Зеленій і Кохановського були в польських руках".

Далі автор "Марія" згадує, що штаб АК був примістився при вул. Кохановського ч. 23 (попередній автор подає ч. 27). Негайно почали масово голоситися добровольці(найбільше юнаки, які витирали з своїх метрик дати народження, щоб тільки бути прийнятими до бойових відділів

"26 липня німці пробували відбити втрачені позиції, але після важких втрат відступили. 28 липня останні німецькі відділи відступили вул. Городецькою в напрямі Самбора. Їх не могли зупинити ні радянські війська, ні командир станиславівської АК "Кудак". Вранці того дня Львів збудився вільним.

"Порядкову службу повнила Військова служба охорони повстання. Всюди було чути польські військові пісні. Населення розпізнавало на вулицях різне окупаційне шумовиння, а ненависть до них була така велика, що полк. Червінський наказом забороняв самосуддя".

Та коротка згадка стосується також трагедії близько сотні українців, над якими вояки АК вчинили самосуд в околиці Пасік. Для поляків кожний українець був отим "окупаційним

шумовинням", хоч загально відомо, що поляки видали з-поміж себе найбільше число "фольксдойчів", яких можна було б зарахувати до того самого "окупаційного шумовиння". Теперішні відвідувачі зі Львова, які оповідають про ті дні польського терору, ще сьогодні душевно страждають. Щойно інтервенція радянської команди міста припинила арешти й екзекуції переводжені поляками.

"За Львівську дію полк. Філіповський був підвищений до ранґи генерала, багато вояків нагороджено бойовим орденом "Віртуті мілітарі".

"Радість поляків була коротка. 31 липня 1944 р. о год. 9-ій увечорі радянські війська оточили штаб АК при вул. Кохановського, а полк. НКВД Романов закликав до зложення зброї, даючи до вибору вступ до польської армії (Берлінґа) або інтернування до часу закінчення війни.

"Відділи 14-го полку уланів під командою полк. "Зворного" (попередній автор подає юґославського полк. "Дражу") продерлись у напрямі Сяну. Частину їх роззброєно в Руднику й Лежайську, інші осягнули околицю Ярослава і брали участь в акції "Буря" у Краківському воєвідстві під командою полк. "Ніля".

Автор подає, що ген. Володислав Філіповський помер в 1950 р., а полк. Стефан Червінський ще жив в Польщі в 1966 р. Автор також не згадує про вивішення 4 рапорів на ратуші Львова.

Юрій Мрочковський також згадує про ті події у статті "Польська справа 1944 р." з 8 липня 1974 р.

"У другій половині липня 1944 р. радянська танкова частина при підтримці піхоти сміливою фронтальною атакою вдарила на Львів, чого німці зовсім не сподівалися. На вулиці вільного Львова вийшли стежі АК. Почалася підготовка для перебрання цивільної влади. 20 липня увійшли до Львова реґулярні радянські війська. В ратуші розпочав урядувати радянський командир ґарнізону.

"Він покликав до себе на нараду цілий окружний провід АК на 4 серпня. На тому засіданні усіх арештовано, деяких ув'язнено в тюрмі при вул. Лонцького, а інших перевезено до Москви".

Автор пише, що від серпня 1944 р. до січня 1945 р. арештовано у Львові понад 50 тисяч людей (невже самих поляків?

О. Г.) і коло 30 тисяч вивезено в Донецький вугільний басейн, засуджуючи кожного на принаймні 10 років ув'язнення. Населення (польське) вірило, що після закінчення війни Львів знову опиниться в кордонах Польщі. 12 лютого 1945 р. мешканці Львова почули з радіомегафонів, які були розміщенні по різних місцях міста, комунікат про Ялтинську конференцію. О год. 10-ій ранку — при 25°С морозу — поляки почули сумну вістку, що Львів належатиме до Радянської України.

Для порівняння із польськими описами подаємо короткі інформації про ті події з 4-го тому "Історії Великої вітчизняної війни 1941-45". На стор. 234 згадується, що при кінці 1943 р. командування "Армії Крайової" разом з еміграційним урядом опрацювали плян "Буря", завданням якого було використовувати наступ Червоної Армії і займати більші міста, щоб в той спосіб продемонструвати участь АК у боротьбі проти німецьких окупантів. "Плян "Буря" був пляном воєнної і політичної демонстрації так проти німців, як проти ЧА, яка вступила в Польщі".

5 січня 1945 р. польський еміграційний уряд виступив з домаганням запровадити польську адміністрацію в західніх областях України й Білорусі, чому категорично спротивилася радянська влада.

На стор. 216 згадується, що 10-ий Ґвардійський танковий корпус під командуванням генерал-майора Е. Е. Бєлова спеціяльно відзначився в боях за Львів. На тій сторінці пишеться, як залога одного танка Т-34 під командуванням лейтенанта А. Н. Додонова 22 липня прорвалася до міста, а член залоги Марченко вивісив на ратуші радянський прапор. Тепер той танк є на п'єдесталі при вул. Леніна. Радянські війська зайняли Львів 27 липня. Їх дії були підтримувані підпіллям і партизанами Народної ґвардії ім. Івана Франка. Про дії "Крайової Армії" радянська історія не згадує.

Пишемо про ті події, щоб пригадати, що політики мусять пам'ятати про дійсність. Мріяти можна, але тверде життя має свої вимоги. Нищення українців при тимчасовому захопленні влади не було мудре. Події з 1944 р. повинні стати ще одною наукою на майбутнє.

В. Ґоцький

ОДНА ПОДІЯ У ДВОХ НАСВІТЛЕННЯХ

Відомо, що двоє людей, учасників тої самої події, будуть про ту подію по різному розповідати, бо кожна людина дивиться на цілий світ дещо відмінно. Крім того, люди мають різні зацікавлення. Також двох людей можуть дивитись з іншого місця, тому й образ бачать дещо інакше оден від одного.

Але коли про подію будуть розповідати дві противні сторони, тоді кожна з них щось промовчить, щось додасть, щоб своїх краще "показати". Тоді маємо протилежні насвітлення й знайти правду дуже важко. Часом маємо до діла із зовсім викривленим описом події. Викривленим не тому, що описуючий не інакше її бачив, але тому, що йому так наказано бачити й так описати. Це вже не опис події, а пропаґанда.

Раніше письменники й журналісти дбали менше про догодження властям, а шанували свою добру славу, своє добре ім'я, маючи на увазі, що неправда скорше чи пізніше вилізе з мішка. Та від часу встановлення тоталітарних систем свідома неправда стала хлібом насущним.

Ця мода й цей закон свідомої неправди в ім'я збереження свого існування поширився нині не лиш на совєтських сателітів, але теж й на частину преси на заході Европи. Вживають її не лише політики, але часто люди, від яких ми звикли чекати правди, а дістаємо отруйливу брехню большевицького зразка.

Для прикладу наведемо два описи одного більшого бою УПА під Струбовиськами на Лемківщині. Замітний цей бій тим, що проти одної сотні УПА ворог кинув чотири курені НКВД та відділ польської міліції. Сотня бій приняла й видержала на становищах протягом дня, а вночі вицофалась. Цілий день втримувати свої становища проти переважаючих сил реґулярних й добірних частин ворога — це подвиг. Тому варто прочитати, як це бій описує українець-учасник, а як польський пропаґандист. Тут лише зазначимо, що поляк — це дослідник старих архівів, який мав теж можливість побувати на полях боїв і зібрати свідчення від учасників, отже диспонував матеріялами та свідченнями.

Українець — це молода людина, рядовий стрілець сотні УПА, що протягом трьох років боронила українськости нашого пограниччя над Сяном. Він не мав ані доступу до архівів, ані можливости провірити свої помічення, а описав все так, як пережив, як бачив. Знаючи з інших місць його книжки, що він не вагався вказувати на невдалі бої, на нездарність деяких своїх командирів, на моральні вагання, а то й заломання своїх друзів — набираємо переконання, що його описи правдиві, писані кров'ю серця та болем по впавших друзях.

Нижче подаємо переклад розділу із книжки "Постріли під Тісною" С. Мислінського, де говориться про бій під Струбовиськами та уривок з книжки І. Дмитрика "У лісах Лемківщини", який описує той самий бій. Порівняйте й самі зробіть висновки.

Бій під Струбовиськами очима поляка Станіслава Мислінського.

(С. Мислінський: "Постріли під Тісною" — стор. 45-50.)

... Був ранок 21 березня 1945. Вітер з полян вив та зривав дахи із хат. Два курені большевицької піхоти під командою полк. Стєпашкіна окружили село Струбовиське.

Цей старий фронтовик добре знав свою справу. Спочатку як стрілець, далі як підстаршина воював ще з бандами Петлюри. Пізніше був старшиною військ пограничної охорони, тож мав добру заправу.

Полковник і його бійці мали особисті порахунки з "бандами з під знака тризуба". В час останніх боїв під Станиславовом та під Дрогобичем багато їх боєвих друзів ще з-над Волги і знад Дніпра понесли смерть. Не на фронті, але тут, на звільненій землі, від зрадливої кулі.

В акції на сотню "Веселого" взяла участь теж ціла залога станиці міліції з Тісної (35 людей) і працівники з повітового Уряду Безпеки. Акція була добре приготована...

О год. 7-ій з хвилинами село було вже щільно обставлене. На одвертому полі, на снігу та морозі, лежали совєтські бійці, а серед них і міліціянти. Полк. Стєпашкін запропонував Упівцям піддатися, визначивши час до надуми одну годину. Тепер терпеливо чекав, хоч як було жалко бійців, що мерзли на морознім вітрі, присипувані снігом. Через далековид оглядав докладно дім за домом та сподівався, що здоровий глузд накаже обложеним здатись без проливу крови, тим більше, що по хатах було повно дітей, жінок.

Була 8:20, а бандити мовчали. Полковник продовжив ультимат ще на годину, а цивільній людності запропонував вийти поза засяг окруження ще перед боєм. Кілька жінок дітьми вибігли з хат. Несли немовлят загорнутих у подушки чи кожухи. Вже невелика відстань ділила їх від лінії війська. Кілька червоноармійців зірвалось їм на зустріч, коли сальви машинової зброї з хат прошили повітря... Коли стріли вмовкли, з-поміж утікаючих жінок лише один малий хлопчик залишився живим, похилений над мертвою мамою...

Полковник Стєпашкін підняв ракетницю. Пробиваючи сніжну заметіль, злетіла вгору червона ракета. Зачалося.

Поодинокі рої штурмової групи ведені міліціянтами, що знали добре терен, впадали до поодиноких загород. З хат лився струм вогню з машинової зброї. Почалася запекла боротьба за кожну хату, за кожний клаптик замерзлих городів. Окружені бандити боронилися розпучливо.

Рій Володі, ведений міліціянтом Мечиславом Галіком, вдерся на подвір'я забудовань. Привітав їх град куль з вікон хати. Бійці мусіли плазуючи сховатись за вугол стайні. "Давай ґранатами їх!" — крикнув присадкуватий сержант. "Підождіть ребята", — гукнув Галік — "там п'ятеро дітей в хаті...". Сам він мав особисті порахунки з господарем тої хати. Він від давна вже перебував десь у відділах УПА. Алеж в хаті малі діти, а найстаршому 12 років... Галік запропонував інший плян. Бійці візьмуть під обстріл вікна до-

му, а він з трьома солдатами через стайню проберуться до хати. Сержант погодився, лиш казав, щоб довго не "марудити".

Віддерли дошку в стіні й влізли до стайні. Звідтам пробрались до кімнати-ванкіра. Бандити не перебачали такої можливости. У ванкірі тулилися біля матері п'ятеро перестрашених дітей. Жінка побачила бійців, але не скрикнула ,лиш з острахом обсервувала їх. Галік тим часом поволі відчиняв двері до хати. При вікнах тиснулося шістьох бандитів. Не зауважили, хто стоїть їм за плечимао. А коли зауважили, вже було запізно...

Вітер вщухав, але битва постійно розгорялася. Перстень оточення сильно затискався. Міліціянти, приділені до акції, згідно з дорученням свого шефа плютонового Едварда Мартінґера та шефа політичних справ Йосифа Коша, робили все можливе, щоб не нанести втрат цивільній людності села... Зближався вечір, а битва тривала далі. Вже лише кілька загород залишалось в руках Упівців. Були зовсім оточені. З інших домів випроваджувано тих, що піддалися, та виношено поранених. Тих останніх нараховано понад 50. Між ними були теж цивільні особи...

Сумерк спадав несподівано швидко. Мороз прибирав на силі. Зате вітер притих, а біля півночі зовсім вщух... Скупчені у кількох забудуваннях Упівці рішили вирватись з окруження. Поставили все на одну карту — життя або смерть. Могли ще піддатися, та вони на це не пішли.

В небо летіли білі, освітлюючі темряву, ракети. Військо стріляло зрідка, щадило муніцію. Були певні, що рештки сотні Веселого є в безвихідній ситуації, що залишилось їм або піддатися або вмерти. Нараз з окружених будинків вибігло кільканадцять жінок. Гнали прямо на окружаючих, закутані в хустки, у довгих спідницях. Були вже близько, а з окружених хат стрілянина зовсім припинилась. Це здивувало всіх. Міліціянт Янек Сікора із здивуванням зауважив, що жінки без дітей. Пильніше приглянувся жінкам і тоді зауважив під хустками приклади ручних кулеметів.

"Вогонь, вогонь — цеж бандерівці!" — гукнув, натискаючи рівночасно на спуст "папаші". Совєтський підстаршина хотів йому вибити "папашу" з рук, та в тій самій хвилині "жінки" сипнули ґранатами. Підстаршина згинув на місці. Впало теж кілька "жінок", а решта завернула до хати. З-поза хат знову посипались густі стріли. Врешті бандити рішились на останнє, що їм залишилось. Підпалили доми, в яких укривались, і під прислоною диму вискакували та гнали прямо на ряди совєтських вояків. Деякі однак воліли згинути в огні, тож кидались в горіючі хати.

В горіючих будинках розлягалися раз-по-раз вибухи. Розривалися ґранати, вибухала амуніція. Деякі доми були справжніми арсеналами. У світлі пожарів бандити ганяли мов шаленці, стараючись вихопитись до ліса. Частина організовано вдарила пробоєм в східньому напрямі — на Ветлину. Були це переважно старі кадрові вояки із дивізії "Галичина". Горіючі будинки освітили їм дорогу.

Заступити їм дорогу кинувся зі своєю частиною капітан Головенко. Боротьба пішла на приклади і ножі. Згинув Головенко і кількох його бійців. Полковник Стєпашкін кинув їм підмогу й це переважило. Ніхто з бандитів однак не піддавався. Ранені, що стікали кров'ю, ножами кололи совєтських бійців. Кількадесять Упівців таки продерлося.

На сході вже світало...

Так загинула ціла сотня Веселого. А її недобитки, що вицофалися аж на Закарпаття, пізніше були влиті до сотні Біра.

Але були втрати й по стороні атакуючих. Згинув капітан штурмової сотні Головенко і з ним кільканадцять стрільців, а кількадесят вояків були поранені.

Полк. Стєпашкін виділив групу здоганяти відступаючих Упівців, а з рештою занявся перешукуванням догоряючого села. Мусіли тут бути бункри та запаси...

Той сам бій очима Упівця.

("У лісах Лемківщини", І. Дмитрик, стор. 127-133)

...В той час, як ми боролись з тифозною гарячкою, життя в сотні (Веселого) йшло нормальним темпом. Кожного дня відбувались вправи, стрільці щодня бродили по пахи в снігах, щоденно виходили стежі на довколишні села для розвідки.

Одного дня, мабуть 25 березня, підслух повідомив, що до Тісної приїхало багато авт з енкаведистами. В сотні зарядкено гостре поготівля, але вправи відбувались, лише при зміцнених стійках. Чоту із села Прислоп стягнено до Струбовиськ, а на її місце пішов підслух, який досі стояв в селах Криве та Довжиця. Сотня якраз відбувала вправи під селом Прислоп, коли зорці, що стояли на горах повідомили, що з Тісної у наш бік їде невеликий відділ. Повернувся теж підслух із Прислопа й повідомив, що в напрямі Струбовиськ підходить відділ НКВД в силі 40 людей. Саме були вправи у робленні засідки. Всі стрільці були у маскувальних одягах, криючись поза купини гною, що його господарі ще восені вивезли в поле. Прийшов наказ залишитись на місцях та приготовити зброю. Кожний шукав кращого місця, але багато приняли цей наказ, як чергову теренову вправу...

...Стрільці дістали наказ за всяку ціну боронити село, бо в ньому по хатах лежали хворі товариші й, якщо б большевикам вдалося вдертися туди, то постріляють всіх поголовно. Наказано також не виявляти себе, підпустити ворога якнайближче й тоді вдарити...

...Попереджена самооборона в силі 50 людей вйшла поза село й залягла у другій лінії. Ворог зауважив самооборону, затримався. Вислав яких 10 вояків вперед. Доперва яких 50 метрів за ними посувалась решта... Наших стрільців на становищах було яких 60. Решта на розвідці або лежали хворі по хатах. Озброєння ми мали добре. На кожний рій припадало два або три кулемети.

... Ворожу розвідку пропущено аж на наше праве крило так, що решта підтягнулась прямо під наші дула. На приказ ми сипнули вогнем. Ворожі лави були зразу скошені. Та з-за лісу висунулась свіжа ворожа лінія. Вона почала наступ на нас розстрільною. Ворог старався винести з поля бою своїх ранених та наші кулемети косили і їх. В той час зорці повідомили, що підкріплення насувають з двох напрямків: від Прислопа та від Кальниці у силі яких чотирьох сотень.

На наших становищах все було в порядку. Не було ні вбитих ні ранених. Поле обстрілу було знамените, а від заду нас прикривало стрімке узбіччя гори куди ворогам тяжко було дібратись. Тож поки чергова лава наступаючих, що мала лиш одну дорогу, наблизилась до нас, попередня вже була перебита до ноги. Вороги шаліли. З божевільним криком кидались до наступу й гинули. Крик наступаючих, клекіт кулеметів і рушниць зливались в пекельне клекотіння, та серед наших рядів замішання не було, накази проходили акуратно, стрільці стріляли холоднокровно, мов на вправах.

Наші кулемети мали дуже догідні позиції. Амуніції було багато і стрільці почувались навіть весело помимо чисельної переваги ворога. Щоб зламати нашу оборону, вороже командування кидало раз пораз нові сили у наступ. Часами здавалося, що ворог таки вдереться у наші лінії оборони. Та наші молоді стрільці тримались певно й холоднокровно. Ні одного пострілу не випускали надаремно.

Бій тривав шість годин й кінця йому не було видно. Від сотенного прийшов наказ триматись на становищах, але щадити амуніцію. Бій відбувався перед селом, а не між хатами. Загоріло лиш кілька хат від запальних куль, а люди втікали до ліса забираючи зі собою хворих та поранених. Між нами ще не було ні вбитих ні ранених, хоча ворог наступав вже дванадцятий раз...

Раптом в Струбовиськах зчинився рух. Частина ворожих сил, що наступала від Кальниці, продерлася до села й почала палити хати та мордувати всіх стрічних. Теж на наше праве крило, де досі було спокійно, большевики кинули яких три сотні. Деякі стрільці позривались із землі та почали сікти по ворогові із стоячої позиції. Особливо любив так наступати командир нашої жандармерії Грім.

Побачивши, що нашої лінії не проламати з фронту, ворог кинув нові відділи Бескидом й заатакував нас ззаду. Наші опинились в оточенні й то так несподівано, що ніхто й не помітив, як це сталося. Та повстанці не розгубились. Кинулись на ворога, що наступав з гори. Врешті кінчалась амуніція. Почався рукопашний бій. Багатьом стрільцям поламались приклади рушниць й вони оборонялись самими цівками.

Ройовий Сама кинувся в гущу ворогів, сіючи кругом себе з мадярського атвомата. Витрілявши останній магазинок, гатив по ворогах прикладом, аж поки не впав прошитий кулею. Загинув теж чотовий Вовк, що кинувся з кулеметом в гущу ворожу. Впав при свому кулементі мій приятель Диск. Стрілець Лайбіда, що вже кількакратно був ранений, тепер теж легко

поранений, зумів продертися до ліса зі зброєю в руках. Ройовий Довговус, коли у нього затявся власний атвомат, вирвав з рук енкаведиста автомата й бив ним далі по ворогах поки не впав прошитий кулями. Молоденький стрілець Травичка кинув у ворогів цілу в'язку ґранат, знищивши кільканадцять та при тому загинув теж. Впав при свому кулементі молодий стрілець Жук, що помимо поранення не кинув свого скорострілa. Невідомий мені стрілець, що заховався був під час відступу в якомусь льоху, вийшов з нього й, побачивши групу старшин, посіяв по них з автомата. Загинув проколений баґнетами старшинської охорони.

Коли добре стемніло, решта сотні вирвалась з окруження у глибокі сніги Бескидів. На полі бою сотня залишила 15 убитих повстанців та багато більші втрати поніс ворог.

Розюшені важкими втратами енкаведисти, не зловивши ні одного повстанця живим, кинулись мститись на цивільних мешканцях Струбовиськ. Палили хату за хатою і мордували людей, хто ще залишився. Були це здебільшого старші люди, бо молодь, забравши зі собою поранених та хворих, вицофалась ще зранку у ліси чи на дальші села. Усіх, хто тепер попадав в руки ворога, кидали живцем у вогонь. Ранком село було суцільною руїною. Обгорілі димарі, рештки плугів, возів та недопалені людські кости.

Бій під Струбовиськами був початком великої акції проти УПА в трикутнику. Для тої акції стягнено не лиш реґулярні відділи НКВД, але теж бувших протинімецьких партизан, т. зв. "Червону Мітлу". Разом щонайменше 5000 большевиків брало участь в тій акції. Самі енкаведисти потім розповідали, що в бою під Струбовиськами мали понад триста п'ятдесят убитих і понад 500 ранених.

Дальші наступи проти нас були вже дуже обережні й більшими з'єднаннями. Прочищали село за селом. Та нашим санітарам вдалося вчасно вивести хворих із Струбовиськ і Смерека аж у горішній кінець Ветлини, до Осади та Забродя, які в той час перемінилися на справжній шпиталь. На дверях майже кожної хати був напис: "Не входити — тиф"...

Зробім порівняння і поміркуймо над ними

М. твердить, що сотня Веселого була заскочена ненадійно. Що джентельмени з НКВД дали їй ультимат одногодинний, який потім ще продовжили і т. п.

Д. описує, що сотня була добре поінформована про прибуття військ НКВД в район Тісної, та що приготовляється напад на Струбовиська, де сотня тоді кватирувала. А бій принято, бо по хатах лежало багато хворих на тиф — майже 50% стану сотні, яких треба було охоронити, поки не буде змоги їх виевакувати до подальших сіл. Сотня в маскувальних одягах зробила засідку на нападаючих й завдала їм великих втрат.

М. твердить, що сотня була розторощена цілковито, заскочена по хатах й окружена.

Д. твердить, що бій дано під селом, так що людність могла й сама вийти до ліса й всіх хворих вивезено. Бій видержано до полудня й доперва

стягнені підкріплення НКВД зуміли вдертися з протилежного кінця села, де почали палити хати й кидати людей живцем в огонь.

М. твердить, що стрільці УПА самі палили хати, самі стріляли до жінок, які намагались втекти.

Д. розказує, що зранку загорілось кілька хат від запальних куль большевиків, а коли вже вдалось їм вдертись до села, то палили хату за хатою, а старців живцем кидали в огонь.

М. твердить, що командування НКВД дало одногодинний ультимат до піддачі, **щоб не нищити села й цивільної людности.**

Д. описує, що большевиків заскочено із засідки вже зранку, отже про якийсь ультимат й мови не могло бути. Таке могло бути хіба під вечір, коли частина сотні справді оборонялась у зацілілих ще хатах села, але автор згадує лиш про таке: "Наступаючі НКВДисти кидались у наступ з криком: сдавайсь бандіт, ми вас всьо равно унічтожім". Чи це мавби бути той джентельменський ультимат?

М. згадує про деякі втрати НКВД, але теж, що ціла сотня Веселого зістала зліквідована, лише кільканадцять стрільців втекли до ліса.

Д. згадує про загин 15 стрільців, подаючи їх псевда та спосіб, в який вони загинули. Згадує теж про ранених, які дістали доручення відступати до ліса разом із хворими. Але подає теж на підставі розповідей самих НКВД, що вони під Струбовиськами мали около 350 убитих та понад 500 ранених.

М. Бійців УПА називає бандитами, неморальними, що тероризували цивільне населення, але признає їх справну організацію, добру розвідку та високу боєздатність.

Д. Ніколи не понижує ворога, ніде не називає їх бандами, за виїмком тих польських селян, що гуртувались у боєві групи для нападу на наші села для розбою і рабунку.

М. Високу боєздатність УПА пов'язує з безвихідною ситуацією. Вони боролись за своє життя!!! без ідейного підложжя, а виключно тероризовані своєю безоглядною полевою жандармерією або Службою Безпеки.

Д. Описує дисципліну оперту на ідейному підложі. Бож більшість стрільців це були свідомі своєї правди ідейні люди. Жандармерія виловлювала своїх дезертирів, щоб вони не ставали донощиками для ворога, а Служба Безпеки мала до діла в більшості із ворогом підставленими людьми, розвідчиками або своїми зрадниками, що отверто співпрацювали з ворогом проти своїх.

Закінчуючи хотілося б поставити питання польському письменникові. Чому все, що своє це чесне, благородне, культурне, гуманне; а все, що не своє це бандити, неморальні, жортсокі, негуманні? Чи забув автор, що недавно ще поляки під час своїх повстань були в подібній ситуації по відношенні до царського московського режиму, як ми зараз по відношенні до Польського режиму демократичного. Яка сутєва різниця? Змагання за свою волю є все змаганням за волю. А імперіялізм ворога над окупованим краєм є завжди імперіялізмом без огляду чи він царський чи демократичний.

ОТЕЦЬ ПРОФЕСОР Д-Р ВАСИЛЬ ЛАБА

В середу, 10 листопада 1976 р. в год. 5:30 веч. помер Генеральний Вікарій Едмонтонської Епархії, визначний науковець-богослов, Начальний Капелян Української Галицької Армії і I Української дивізії УНА, о. д-р Василь Лаба, проживши 89 років життя.

Син селянської родини народився в селі Бертишів, повіт Бібрка 1887 року. Гімназію закінчив у Львові, теологічні студії у Львові, Інсбруку і Відні. Тут осягнув в 1914 р. ступінь доктора Богословії.

В часі I світової війни був полевим капеляном в австрійській армії і в 1918 р. перебував в італійському полоні. Як вірний син Галицької Землі вступає з початком 1919 р. в ряди полевих духовників УГА і зіставав за Збручем, по смерти о. Миколи Їжака (помер на тиф в грудні 1919 р. у Жмеринці), Начальним Капеляном УГА і пережив разом з цією УГА все її горе, успіхи і невдачі аж до її трагічного кінця. Він тішився великим авторитетом як в Начальній Команді УГА так і в ставці Головного командування Дієвої Армії УНР. Тут за Збручем виконував на припоручення Митрополита Шептицького також і обов'язки генерального вікарія українсько-католицької Епархії з осідком в Камянці.

По повороті до Львова став у 1922 р. спершу доцентом, а відтак звичайним професором Богословської Академії, а при цьому і соборним крилошанином Митрополичої капітули. Розвиваючи широку наукову діяльність, Покійний видає у працях Богословської Академії свою дуже цінну працю "ПАТРОЛОГІЯ" в 4 томах, містить численні статті й рецензії по різних наукових журналах, за що найвища наукова установа Галицької Землі — Наукове Т-во ім. Шевченка назначує Його найвищою академічною гідністю — своїм дійсним членом. Останнім Його твором, який появився в Римі, є "Священичі духовні вправи".

Поза Своєю науковою працею як катехит львівських дівочих шкіл, виховує цілі покоління українських дівчат у правдивому, християнському, національному дусі, Своїми власними грішми удержує бідних дівчат і платить за них шкільні оплати.

Обдарований Божим Провидінням незвичайним талантом, володіючи в слові й письмі 10 мовами, як префект Духовної Семінарії, виховує ціле покоління молодих священиків.

В часі ІІ-гої світової війни, о. д-р Лаба, як колишній Начальний Капелян Української Галицької Армії, знову стає в рр. 1943—1945 в лави військових капелянів. Митрополит Шептицький назначує Його генеральним вікарієм для всіх справ зв'язаних із духовою опікою над вояками І-шої Української дивізії УНА та над піввійськовими українськими частинами.

Головна управа Братства к. Вояків 1 УД УНА іменувала о. Мітрата д-ра В. Лабу своїм почесним членом так, як це зробила і Головна Управа Української Стрілецької Громади в Канаді.

Згідно з доручення Митрополита покидає Покійний перед приходом большевицької орди Львів, виїхав на еміґрацію і з початку в 1946—1950 рр. був ректором Українсько-католицької Духовної Семінарії в Німеччині, а відтак в Голляндії. В р. 1950 приїжджає до Канади, де Едмонтонський єпископ Ніль назначує Його своїм генеральним вікарієм в місті Едмонтоні.

Покійний являється також і співавтором історії Української Галицької Армії, бо до цієї історії написав дуже цінну студію п. з. "Заслужена роля полевого духівництва УГА" (гл. І-ший том), де подав майже докладний спис всіх полевих капелянів УГА.

В похоронних відправах, які відбулися в днях 15 і 16 листопада 1976 р. при великім здвизі духовенства і мирян, взяли участь і наш Патріярх Йосип І зі своїми обидвома секретарями, Митрополит Максим, які приїхали на цей похорон з Вінніпеґу, обидва едмонтонські Владики Кир Ніль і Кир Димитрій, торонтонський Кир Борецький і о. М. Бутринський з Чікаґо.

Місцева Станиця Бувших Українських Вояків на чолі зі своїм головою о. В. Чопеєм і серетарем Мирославом Ткачуком, вшанували пам'ять Свого колишнього Начального Капеляна Української Галицької Армії своєю участю, творили почесну стійку і несли великий вінок з червоних маків.

Заходом Управи Станиці Бувших Українських Вояків у Вінніпеґу відбувся в неділю, 21-го листопада в годині 12-тій вполудне в Катедрі св. Володимира і Ольги заупокійна св. Лі-

тургія, яку відправив наш Митрополит Кир Максим в часі якої представив життевий шлях Покійного, Його всесторонню діяльність на релігійному, богословському та науковому полі як у Львові, на еміґрації в Европі так і тут в Канаді.

По св. Літургії відправив наш Митрополит Кир Максим в сослуженні чотирьох священиків жалібну Панахиду, в часі якої співав мужеський хор парафії св. Покрови під дириґентурою Юрка Гнатюка.

Світла пам'ять Начального Капеляна Української Галицької Армії і І-шої Української дивізії УНА Покійного о. д-ра Василя Лаби залишиться між його вірними побратимами на довго.

Дмитро Микитюк, кол. хор. УГА.
За "Поступом" з 12. XII. 1976.

ПОСЛІДНА ПОЧЕСТЬ ГОЛОВНОМУ КАПЕЛЯНОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ О. МІТРАТОВІ ВАСИЛЕВІ ЛАБІ

Похорон бл. п. о. Мітрата д-ра Василя Лаби відбувся вднях 15 і 16 листопада 1976 року дуже урочисто в Едмонтоні.

Архиєрейську Службу Божу відправив Їх Блаженство Патріярх Української Помісної Церкви Блаженніший Йосиф І в сослуженні: Митрополита Максима Гермнюка, Єпископа Ніля Саварина, Єпископа Ізидора Борецького, Єпископа Дмитра Ґрещука, Мітрата М. Сопуляка (Едмонтон)), Мітрата Ю. Ковальського (Едмонтон), Мітрата М. Бутринського (Чікаґо), Крилошанина і капеляна Головної Управи Братства Колишніх Дивізійників Ю. Габрусевича (Тандер Бей), Крилошанина М. Дядя (Едмонтон), Ігумена Дацюка ЧСВВ (Едмонтон), о. Радника Є. Дмитрука (Едмонтон); діяконував о. д-р І. Дацко, секретар Їх Блаженства.

Почесну гвардію, що супроводжала Головного Капеляна о. Мітр. Василя Лабу в послідну путь творили: колишні капеляни Дивізії о. Крилош. Ю. Габрусевич і о. Радник Л. Сивенький та колишні вояки Дивізії о. Р. Ганкевич, о. д-р Є. Камінський, о. В. Волошин і о. Й. Кончак ЧСВВ.

Вічна пам'ять незабутньому о. Мітратові Василеві Лабі!

Колишній Капелян

Роман Крохмалюк
кол. член Військової Управи,
І УД УНА

НЕМОВ УЧОРА...

Минуло вже більше як тридцять літ від часу, коли Військова Управа приступила була до організації 1-шої Української Дивізії і з бігом часу багато подій та прізвищ, пов'язаних з її постанням, та її воєнними діями, затерлися поволі в пам'яті.

Буває однак нераз, що під впливом якоїсь дрібної згадки про 1 УД та її участь в боях у Другій світовій війні, з пам'яти нагло виринають давно вже забуті події. Тоді люди, що брали в них участь, стають, мов живі, перед моїми очима і мені нагадується моя розмова з ними, немов би це було вчора.

Сьогодні, з перспективи часу варто їх згадати, бо подібно, як образ мистця викликає у глядача певний настрій, ці дрібні нераз справи насвітлюють, а то й теж стають тлом до цих великих подій, що ввійшли вже в нашу воєнну історію.

Був кінець серпня 1943 року. Набір добровольців до 1 УД йшов у повному розгарі. Я прийшов до бюра Військової Управи на годину скорше, щоб в спокою полагодити якусь важну кореспонденцію, бо пізніше зачинався в бюрі рух. Постійні телефони від повітових уповноважених ВУ, що звітували мені про висилку добровольців до збірного пункту до Львова, подавали інші важливіші інформації зв'язані з набором до Дивізії, чи трудноцами, що вони зустрічали їх на своїх теренах, дозволяли мені тільки доривочно подиктувати урядничці якогось короткого листа.

Бо і не диво. Часи були неспокійні зокрема на провінції небезпечні. Партизанський загін Ковпака, який саме закінчив свій рейд через Галичину, був знищений німцями в Карпатах і його розбитки пробивалися малими групами напівніч, щоб добитись до волинських лісів, де вже вони находили контакт з іншими большевицькими партизанами. Німецька адміністрація, зокрема по малих містечках, діставши вістку, що в околиці находиться мала група большевицьких партизан, утікала в переполосі до більших міст та ширила паніку поміж німцями. Цю ситуацію використовувало польське підпілля, що відоме

під назвою "Армія Крайова" (АК) почало виконувати різного рода саботажні акції, як підпали і рабункові напади, а то й вбивства визначніших українців на наших Західних Землях.

Акції польського підпілля викликали реакцію німецької поліції, яка, не розбираючи справи, часто карала місцеве українське населення.

Український Центральний Комітет та Військова Управа інтервеніювали в таких впадках, щоб припинити німецькі каральні розпорядки, знущання й арешти наших людей. Коли додати було до цього різні персональні справи, що з ними приходили наші добровольці чи їхні батьки до бюр ВУ, то не тільки я, але теж і мої два урядовці, були в цьому часі безперервно зайняті.

Я скінчив саме писати листи та, чуючи якісь голоси, відкрив двері і попросив людей до середини. До кімнати ввійшов старший вже віком, сивавий мужчина, а за ним заплакана жінка і трьох молодих хлопців.

"Я привів моїх трьох синів і прошу вас записати їх до нашої Дивізії", — сказав батько хлопців твердо. Жінка почала плакати, а я вияснив, що його сини мусять пройти лікарську комісію і, як будуть визнані здібними, будуть у слушний час покликані до служби в Дивізії. Та їх батько обстоював конче, щоб все це полагодити ще сьогодні. Якби на оправдання свого бажання, він сказав до своєї жінки: "Ти стара не плач! Я бачу, що діється. Тут прийдуть большевики, а тоді всеодно поженуть нашу молодь до Червоної Армії".

З дальшої розмови показалося, що батько хлопців по фаху селянин, служив в австрійській армії у ранзі "штабсфельдфебля".* Старий вояк орієнтувався добре в воєнній ситуації, зокрема на східньому фронті і тому вирішив віддати своїх трьох синів до Дивізії.

"Бачите", — сказав він, — "ми живемо на самій границі Галичини і Волині. Знаємо ми добре, що діється там у лісах, куди большевики скидають з літаків своїх парашутистів та зброю своїм партизанам, щоб як тільки прийде для них слушний час, вони могли виступити до бою з німцями. До цього ми маємо нераз нагоду балакати з біженцями з України, які опо-

* Ранґа штабсфельдфебля в австрійській армії відповідає ранзі штабового булавного в українському війську.

відають, що большевики, посуваючись вперед, женуть наших людей до війська, та висилають без жодного вишколу на фронт".

Вислухавши його, я погодився, щоб його сини пройшли лікарську комісію і получився телефонічно з шефом команди доповнень д-ром Шульце, який часто недопитуючись багато, полагоджував мені подібні справи. Він приймав на моє прохання молодих людей з місця до Дивізії, хоча може і догадувався, що за не одним з них шукала німецька тайна поліція. Так Дивізія врятувала не одного від повільної смерти в концентраційному таборі, чи навіть від розстрілу.

Хлопці мали щастя, бо саме того дня працювала лікарська комісія. Двох хлопців прийнято негайно, а третій мусів залишитися дома з причини якогось дефекту серця. Уже на другий день оба добровольці від'їхали раннім транспортом до Дивізії.

Кілька тижнів пізніше батько обох хлопців вступив до мене, щоб похвалитись, що оба його сини відбувають уже військовий вишкіл і є з нього дуже задоволені. Видно, що оба вони одідичили по батькові зацікавлення і любов до військового діла.

Я передав старому воякові кілька дозволів на відвідини синів у вишкільному таборі в "Гайделяґрі", а він, прощаючись зі мною, сказав:

"Я служив у чужій австрійській армії, був ранений два рази на італійському фронті та вийшов живим. Мої оба сини є у кращій ситуації, бо служать у нашій рідній Дивізії"!

ФЕЙЛЕТОН

Ро-Ко

ЕСЕЙ ПРО ПОЛІТИКІВ

Як у філософії усе виводиться від Платона, так найкраще буде починати наші розважання політичного характеру також від старовинних майстрів, у цьому випадку від римського державного діяча Катона, який сказав, що "дехто вважає політику за нечесне діло й від неї треба вмивати собі руки. Але їх не треба слухати, бо ті, що так говорять, хочуть, щоб ви залишилися вбогими, непоінформованими та експлуатованими".

Так було колись. А як сьогодні? Сьогодні кожен — мудрий чи дурний, бідний чи багатий — мусить слухати політиків і не може від них вмити собі руки — вони скорше йому вмиють руки. А це тому, що ми з політикою пов'язані й від політиків залежні, починаючи від колиски, коли отримуємо "бейбі бонус", і кінчаючи на смерті, коли мусимо платити спадкоємний податок. Як в нас казали: і жити хочеться і вмирати не дають.

В українців у Західньому світі проблема подвійна: вони мають до діла з політиками місцевими — територіяльними і українськими — екстериторіяльними. З місцевими ще якось можна собі давати раду: йти на штрайки, не йти до виборів або йти до виборів і голосувати проти свого нелюбленого політика, хоч його наступник правдоподібно буде такий самий. Але що робити з нашими політиками? Ми їх не вибираємо, а вони є. Ми їх не хочемо, а вони себе хочуть.

Проте, коли подивитися на речі з більш оптимістичного боку, переконаємося, що ще так зле не є і наші політики не гірші за інших, бо в усіх політиків однаковий смак, хто вони не були б. Перш за все, всі політики люблять бути політиками. Далі, всі кажуть нам платити податок. Правда, є деяка різниця, бо місцеві політики збирають податки прямі і непрямі, доходові й маєткові, податки від проданого й непроданого, податки від того, що рухається і від того, що не рухається. В українських політиків тільки один рід податку — національний. І що вигідніше, не треба виповняти різних складних блянків і навіть, як не заплатиш, ніхто поліцію не пошле. Часом навіть можна цей податок від тамтого відтягнути.

Усі політики також відзначаються красномовством. Підеш на віче, слухаєш і слухаєш, аж рота хочеться роззявити. А вийдеш з віча, думаєш, як той політик гарно говорив, щоб тільки можна було зрозуміти, що він хотів сказати. Крім свого красномовства, усі політики ще багато обіцяють. Обіцяють нам краще життя, більші платні, менші податки і навіть за безробіття не забувають, можливо тому, що тепер все більше людей воліє жити на безробітті. У нас в старому краю давно знали про цю істину й недаром казали, що від роботи кінь здихає.

Українські політики, натомість, обіцяють більш таких політичних обіцянок, яких вимагає політична рація. Тепер зайшла мода на обіцювання консолідації. Але так говорять тільки ті, так би сказати, "недорозвинені" партії, бо ті, що "індустріяльно розвинені", воліють говорити про договорення. Вони ще часто говорять не про те, що вони зробили, але про те, що їхні противники не зробили.

Проте, це факт, що політики свідчать про політично зрілий і державницький народ і чим більше політиків, тим самим народ більш політично вироблений. Тому, що ми маємо багато політиків, тим самим ми дуже політично вироблений народ.

Політики в кожному народі мають такі самі проблеми. Одною з найбільших проблем є те, що їм не хочуть вірити. Одначе воно так не є; політиків радше не хочуть розуміти. Як звичайний смертник може зрозуміти, що часом для загального політичного добра треба трішки свого добра пожертвува-

ти? Той, хто знає дещо математики, може швидше зрозуміти політичне правило, що мінус менше мінус дорівнює плюс.

Проблеми політиків усіх народів дуже подібні, для прикладу візьмім проблеми українських і канадських політиків. Діти українців не хочуть вчитися української мови й історії. У канадців те саме — діти канадців також не хочуть вчитися української мови й історії. Українські політики не можуть договоритися про зміну статуту КУК чи СКВУ. Канадські політики також не можуть договоритися про зміну свого статутуконституції, яка далі залишається в Англії. Канадські політики, як всюда інде, мають таких політиків, що "резиґнують" і "сівіл сервантів", які "уступають". Щож дивного, що в українців "зрезиґнував" з СКВУ Даревич чи "уступив" "сівіл сервант" Семотюк? Українські політики мають проблеми з "западняками" і "східняками". Канадці також мають свою проблему з "істом" і "вестами". Українські політики мають проблему з "блискучим відкремленням". У канадців те саме — вони мають свою проблему "блискучого відокремлення" з провінцією Квебеком. Отож під небом нічого не змінилося від того часу, від коли Адам посварився з Евою і державний прокурор з небес евіктував їх з Едену.

Треба одначе згадати, що між кожними політиками є певні різниці. Є така між українськими і канадськими політиками, наприклад, канадський політик, якого партійного, політичного, релігійного чи бизнесового переконання не був би, ніколи не відмовиться сісти за один стіл з політиком іншого переконання, якщо тільки йому дадуть вечерю і представлять

присутнім. Жаден канадський політик — консерват, ліберал чи соціял-кредитник (не треба плутати з нашими славними кредитівками) — не відмовиться піти на бенкет чи іншу імпрези до бандерівського дому чи мельниківської домівки, до православного собору чи католицької "галі" під церквою.

Можливо, що в цьому, крім національної риси відрубности, завинила персональна культура. Ось, деякі наші політики кличуть себе по-батькові, другим це не подобається і так одні одним псують кров. Цю проблему можна б легко розв'язати, якщо взяти б собі приклад з персональної культури американських політиків, які себе залюбки кличуть здрібнілими іменами, як-от: Джек Кеннеді, Айк, Джімміі Картер чи Дікі-трікі Ніксон. Як то було б приємно почути в нашій політичній публіцистиці такі імені, як Олесько Штуль, Славцьо Стецько чи Микольцьо Лівицький. Чи можна собі уявити, щоб Славцьо з Микольцьом могли б посваритися, сидячи за одним столом домовлення?

Ще одна, може трохи складніша, різниця між українськими і канадськими політиками лежить у філософії політичної думки обох народів. У нас кажуть, що від голови риба смердить, а канадці кажуть, що кожний народ має таких політиків, на яких він собі заслужив, тобто іншими словами, що від хвоста риба смердить. Отже, треба знайти мудреця-науковця, який доказав би, чи риба смердить від голови чи від хвоста. Може в недалекому майбутньому наше НТШ, УВАН і всі наукові центри присвятять більше уваги цьому питанню й усе нам по-науковому вияснять та обгрунтують.

ПИШУТЬ ДРУГІ

П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛЯН ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ НАТО

Згідно з міністерською директивою з травня 1975 року, спрямованою до міністрів оборони держав Атлянтійського пакту, НАТО встановила свої військові цілі на запляновании період 1977 — 1982 рр.

В основному цей плян спрямований на покращання якости, поготівля, вишколу й спорядження — це що високі командири НАТО бажали б провести у з'єднаннях підпорядкованих чи призначених до НАТО у тому періоді.

Ці пропозиції висувають головні й їм підпорядковані командири: їх провіряє Військовий комітет в деталях і з загально-військової точки бачення, а згодом Комітет для розгляду оборони — з неполітичної орієнтації, тобто, спеціяльно у відношенні до політичного, фінансового й економічного аспектів. Коли цей процес закінчиться і його затвердить Комітет оборонного плянування, цілі для збройних сил офіційно приймається, а результат зголошується міністрам.

Наміченя завдань для збройних сил є важливим кроком у циклі плянування НАТО. Цей процес складається з трьох елементів: погодження щодо директиви про загальну політику; прийняття цілей для збройних сил; провірка оборонних спроможностей НАТО. При допомозі цієї методи НАТО слідкує за діями й плянами поодиноких держав в осягненні намічених цілей та зобов'язань щодо НАТО взагалі.

Цілі, які затвердила НАТО в травні 1976 р., мають за головне завдання стимулювати поліпшення збройних сил НАТО, щоб тим зрівноважити щораз більш зростаючу силу Варшавського пакту. Засяг плянування охоплює суходільні, морські й повітряні сили.

Нижче подаємо деякі типові завдання окремих держав. Вони не єдині, ані найважливіші для окремих держав, а їх вибрано насліпо, щоб показати загальний їхній характер. Греція, Франція й Ісляндія не брали участи в цьому процесі. Ось приклади:

Бельгія: озброєння нових фрегатів ракетними стрільнами земля-земля.

Канада: Заміна бронетранспортерів для канадської бриґади в Европі найновішими машинами в найближчому майбутньому.

Данія: Негайна й цілковита заміна бойових танків старого типу.

Німеччина: Уведення нових бойових літаків із спроможністю діяння вночі та під час всякої погоди.

Італія: Приспішення і модернізація суднобудівництва.

Люксембурґ: Придбання для люксембурзького батальйону ракет повітряної оборони льоту низького позему.

Голляндія: Повна механізація 5-ої піхотної дивізії.

Норвегія: Модернізація фрегат і заміна швидких розвідчих човнів.

Португалія: Модернізація і нове спорядження для з'єднань призначених для НАТО.

Туреччина: Модернізація засобів зв'язку.

Англія: Поліпшення протитанкової спроможности, включно з озброєнням вертольотів протитанковими ракетними стрільнами.

США: Прийняття засобів для швидкого перекидання підкріплень до Европи.

Це все заплянувано для кращого використання теперішніх ресурсів шляхом кращої співпраці поміж державами альянсу, стандартизації, елястичностиі співпраці в ділянках продукції, дослідів і розвитку.

При встановленні військових цілей для кожної країни було взято до уваги її існуючий стан національної оборони, теперішні зусилля у порівнянні до відсотків загального домашнього продукту, витраченого на оборону та потужність і степінь зросту її економіки.

(Подано за "Атлянтік коммюніті ньюз", вересень 1976) М. П.

ЕКОНОМІКА Й ОБОРОНА

Під економічним оглядом модерна війна характеризується зростом індустріялізації, економічним плянуванням і безпосереднім економічним контролем певних секторів; під демографічним — невиразним обрисом у відрізненні поміж воюючими й невоюючими сторонами і під політичним — невиразною лінією поміж війною і миром. З цього виходить, що традиційне накладання обов'язку щодо оборони тільки збройним силам вважається перестарілим. Звичайну дефініцію оборони поширено указом з 7 січня 1959 року:

"Оборона має за мету охорону й неподільність території і життя населення в кожний час, за всяких умов та під час будь-якої форми аґресії".

З цієї дефініції виходить, що всякі економічні заходи щодо поборювання інфляція, обниження безробіття чи зрівняння соціяльної несправедливости також причинюються до скріплення оборони.

Економічна залежність веде до політичної залежности. Щоб втримати свою незалежність, не вдаючися до засобів руїнницької автаркії, слід приймати наступні кроки:

* Розбудувати різнородні галузі постачання.
* Узалежнити від себе доставця в заміну за щось інше.
* Встановити пріоритети й пробувати завести котроль на найважливіші елементи.
* Щоб не попасти під шантаж, нагромадити достатні запаси.

Іншим економічним питанням є, який відсоток загального національного прибутку (НП) повинен бути призначений на мілітарні цілі. Під сучасну пору Франція видає 3%, США — 6%, СССР — 12%. (Очевидно, СССР постановив ви-

трачати точно таку саму суму як США, маючи на увазі факт, що його НП дорівнює тільки половині американського). Багато мілітарних витрат виглядають інфляційними, але значні економічні користі приносить експорт військового спорудження. Старі й нові мілітарні програми коштують завжди більше, ніж це напочатку передбачувано, бо нова технологія вимагає постійної модернізації зброї та устаткування. Тому що на здійснення запланованої програми треба 5-10 років, є конечна координація мілітарного плянування з економічним.

Держави Варшавського пакту ввели стандартне озброєння, а держави НАТО, як обчисляють, витрачають від четвертини до третини своїх фондів на зайві програми. Наприклад, вони мають 31 різних родів протитанкової зброї, а 18 є в стадії розвитку, тоді, як п'ять родів виконали б таке саме завдання. Рівночасно треба звертати увагу на те, щоб не допустити до встановлення мілітарно-промислового комплексу.

При введенні загальної військової повинности можна призначити на витрати спорядження більше, ніж при коштовній армії зложеної з добровольців. Крім цього, загальний призов є більш популярний під час війни чи економічної рецесії. Під час війни чи військової кризи нормальні проблеми організування охорони економіки перетворюються у проблеми організування економіки для цілей оборони. У цьому постає головне питання, відповідь на яке можна тільки припускати, а саме: Як довго триватиме наступна війна? Якщо це справа тільки кількох днів, тоді не потрібна мобілізація промисловости типу 2-ої світової війни. Але хто може сказати, чи наступна війна буде довга чи коротка?

З точки погляду законодавства, перехід економіки від мирної до воєнної чи від вільної до плянованої не справлятиме труднощів, але населення не буде психологічно приготоване до таких заходів. У такій ситуації буде більша правдоподібність "тоталіризації" ліберальних урядів, як "лібералізації" тоталітарних режимів.

(за "Дефенс насіональ", квітень 1976) М. П.

З ОБІЖНИКА КРАЄВОЇ УПРАВИ КАНАДИ І УД УНА

... Стверджено, що під сучасну пору, основним завданням Братства, а головно КУ, є підсилити працю усіх станиць і присвятити більше уваги видавничим справам. Тут на перше місце поставлено справу збирання та впорядкування матеріялів до історії Дивізії.

Ввечері відбулася спільна вечеря делегатів, на якій виступав із доповіддю про Братство Дивізійників та його ролю в українсько-канадському суспільному життю, Р. Колісник. На кінець промовляв нововибраний Голова КУ, Василь Верига. Він визначив чітко завдання Братства, яке гуртує в своїх рядах колишніх вояків Дивізії "Галичина", що її пізніше названо І Українською Дивізією УНА. Братство вимагає від своїх членів деякого вкладу праці чи грошей ,але зі своєї сторони, воно має певні зобов'язання супроти членів. Братство не має ніякого зобов'язання супроти цих колишніх дивізійників, що до Братства не належать і не причинились нічим до його розбудови. На цьому місці пригадуємо Вам: КУ не має своїх власних доходів і розчисляє виключно на допомогу Станиць, які вплачуватимуть свої бюджетові зобов'язання (і то реґулярно) і розчисляться нарешті за різні книжки. Просимо Вас усіх: вирівняйте Ваші довги якнайскорше! З преси довідуємося, що наші поодинокі Станиці жертвують поважні суми на різні суспільно-громадські цілі, що є дуже похвальним явищем, але в той самий час задовжилися по самі вуха в КУ. Тут слід Вам пам'ятати, що КУ мусить точно платити бюджет до Головної Управи, до Централі Комітету Українців Канади, дає конечні дотації до "Вістей Комбатанта", і т. п., не згадуючи інвалідських виплат, які базуються на коляді. Не забувайте, Друзі, що КУ не зможе виконати наложених на неї обов'язків без Вашої допомоги!

При цій нагоді хочемо пригадати Вам: коли Ваша Станиця дає від себе пожертву на якусь ціль, повідоміть про це КУ, щоб ми мали евіденцію жертвенности наших Станиць. У випадку, коли Станиці посилають свої пожертви для СКВУ, або КУК, то просимо від них вимагати, щоб Ваші суми вписували на конто наших зобов'язань. Тоді для Вас лишиться слава, а КУ зменшаться зобов'язання, яких вона не може виповнити через брак грошей.

Книжки! Книжки!

В деяких Станицях знаходиться ще чимало книжок, висланих КУ для розпродажі. Радимо Вам: подаруйте Вашим приятелям по книжці! Заощадите собі багато часу та позбудетеся книжок, які забирають дармо місце на Ваших полицях. Цим кроком допоможете своїм Станицям розрахуватися з КУ, а тоді КУ зможе розрахуватися з Головною Управою.

Цього року, як також і в 1977 р. припадає 25-ліття "народин" багатьох наших Станиць по цілій Канаді. Розуміється, що ці річниці прийдеться відзначити окремими святкуваннями. З цієї нагоди треба також зробити до-

кладний білянс наших досягнень, і то на сторінках нашої преси, зокрема на сторінках "Вістей Комбатанта". Наша скромна братія бере дуже активну участь на всіх відтинках громадського життя, і тому не зашкодило б декому про це пригадати.

Якщо якійсь Станиці ще далеко до 25-річчя її існування, то вона повинна би влаштувати таке свято з нагоди 25-річчя Братства в Канаді.

В осені 1977 р. сповниться 25 років від Першого Делеґатського З'їзду Братства Канади, на якому першим головою Братства було обрано полк. П. Силенка, сьогодні почесного Голови КУ. Крайова Управа зробить відповідні заходи, щоб цю подію гідно відзначити. Зробиться також аналізу пройденого нами чвертьстоліття.

Для скріплення організаційної праці КУ організуватиме окремі поїздки до всіх Станиць у Канаді. Тому що КУ не має на такі поїздки відповідних фондів, кошти мусітимуть покривати окремі Станиці. Радимо Вам організувати такі відвідини у зв'язку з якоюсь імпрезою, дохід з якої покрив би всі кошти. Розуміється, що про підготовку таких імпрези подумають Управи Станиць і повідомлять про це КУ. Під час таких імпрез, у відповідній святковій атмосфері, можна б було відзначити своїх членів відзнакою "Броди" (якщо вони її ще не мають, а брали участь у боях під Бродами). Можна також використати цю імпрезу для роздачі медалів Архистратига Михаїла, тим, які собі того бажають, а також Станиці повинні наділити цими медалями тих визначних громадян, які співпрацювали з Братством чи іншими ветеранськими організаціями для добра української громади. Розуміється, що Управи Станиць повинні зробити списки осіб, які хочуть чи повинні одержати ці відзнаки й переслати їх до Крайової Управи для остаточного полагодження. При всіх таких імпрезах управи Станиць не повинні забувати про свій орган "Вісті Комбатанта" й посилати там свої дописи як також переводити збірки на пресовий фонд цього журналу.

Перед Крайовою Управою не легкі завдання, зокрема тоді, коли не має фондів на покриття коштів пов'язаних з її діяльністю. Ми хотіли б піти на зустріч Вашим вимогам і час-до-часу відвідати Станиці. Це можна було б зробити в часі ювілейних святкувань, якщо б Станиці запросили когось з Крайової Управи й покрили кошти подорожі. Звичайно позамісцеві доповідачі стягають більшу кількість гостей, що у свою чергу, збільшує приходи з імпрез і з цих приходів можна було б покрити кошти подорожі. Варто, щоб Управи Станиць подумали над цим.

Так як у минулих кроках, так і цьогорічна Крайова Управа плянуючи свою діяльність, не могла поминути бюджету, який повинен допомогти виконати наложені на неї обов'язки.

Під час відвідин своїх вірних у Канаді наш Блаженніший Патріярх Йосиф І підніс деяких священиків, за їхню жертвенну працю для добра громади, до "ранґи" мітрата, серед яких, як нам відомо, було і двох колишніх дивізійників, а саме: о. Маркіян Бутринський, парох церкви св. Володимира

й Ольги у Чікаґо та о. Ярослав Гайманович, з Монтреалу. Крайова Управа Братства Канади, як і все членство, радіють із цього високого відзначення наших друзів і з цієї нагоди складають їм найщиріші ґратуляції й бажаємо їм ще більших успіхів у майбутньому.

На закінчення хочемо ще поінформувати Вас, що в місті Гамилтоні, Онт., знаходиться наша наймолодша Станиця, але не зважаючи на те, вона розвинула широку діяльність і через те є дуже надійною. Крайова Управа висловлює признання за початкові успіхи новообраному голові Станиці, побр. Зенонові Кобилянському та цілій Управі. Щасти Вам Боже у Вашій праці!

В. Верига, голова — В. Сірський, секретар

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Від коли лейтенант Беленко причалив із своїм літаком "МІҐ-25" на летовище в Японії, "ореол слави" цього літака, який вважався за "супервинищувача", почав поволі розвіюватися. Виявилося, що ані його конструкція, ані електронне спорядження (в ньому вживається старого типу елекронні лямпи замість транзисторів) не наймодерніше. До того дехто підозріває, що це був "совєтський трюк" для "замилення очей" Заходу щодо модерности совєтської техніки, провірення ефективности радарної оборонної системи Японії та створення напруження між СССР і Японією, щоб проволікти віддачу японцям двох малих Курильських островів, які СССР окупував після 2-ої світової війни.

Як відомо, до часу втечі Беленка СССР тримав "МІҐ-25" у найбільшому секреті, а коли відступив невелику скільність цих літаків Сирії і Єгиптові, то тільки під умовою, що їх будуть обслуговувати совєтські літуни. Недавно СССР запропонував Іракові продаж 24 цих літаків, але Ірак відмовився. Він волів купити французькі літаки типу "Міраж". До того, Франція погодилася вишколити Іракові не лиш літунів, але технічний персонал.

***

Покликуючися на матеріяли Центральної розвідчої аґенції, преса переповіла заяву лейтенанта Віктора Біленка, який втік на літаку МІҐ-25 з Сибіру до Японії й згодом отримав політичний азиль в ЗСА, що всі совєтські військові літуни мають наказ поповнювати самогубство в безвихідних ситуаціях і не здаватися в полон. Тих, які повертаються назад, не виконавши цього наказу, публічно розстрілюють.

Біленка вважають тепер за заавансованого військового техніка, який має багато більше знання, ніж це потрібно для пересічного літуна.

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

З ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Панна Ірена Ониськів, новообрана королева краси відділу ОбВУ в Дарбі, Вел. Британія, на діловий 1977 рік.

17-тирічна Ірена, дівчина милої вдачі, гарно володіє українською мовою, та може похвалитися успішними державними іспитами з української та італійської мов. Вона продовжує студії в місцевій вищій технічній школі.

Дарбівські комбатанти бажають панні Ірені рішучої перемоги в контесті на Краєвому З'їзді ОбВУ осінню в Манчестері.

Ірена Ониськів

З ОБІЖНИКА СТАНИЦІ В ТОРОНТІ

Дивізійний Вечір

В суботу вечером, 29 січня ц. р., в Інституті св. Володимира відбувся надзвичайно успішний Дивізійний Вечір, на якому почесним гостем був кол. дивізійник, Королівський радник адв. Петро Саварин з Едмонтону.

На спомин з його перебування серед торонтської дивізійної братії, почесний гість одержав образ-ґрафіку мистця Тирса Венгриновича, який від імени Управи Станиці і всіх присутніх на залі, вручив йому М. Бігус. З нагоди вечора, М. Бігус задеклярував від Станиці дар в сумі 1,000 дол. на фундацію Канадського Інституту Українських Студій , головним ініціятором і промотором якого є якраз адв. Саварин. Вечором проводив Роман Колісник. Присутніх 140 осіб.

Свято державности

Заходом місцевого Відділу КУК, в неділю по пол., 30 січня ц. р. Мессей Голл, українська громада відзначила свято державности і соборности України. Святкову доповідь виголосив кол. дивізійник, а тепер президент Проґресивно-Консервативної Асоціяції провінції Алберта, королівський радник, адв. Петро Саварин з Едмонтону.

В мистецькій програмі, крім інших, взяв участь дивізійний хор "Бурлака", під диригентурою Степана Гуміниловича.

Заки люди вспіють побудувати храм для Бога, ґорт завжди вспіє піднайти місце біля храму для своєї каплиці.

БРАТСТВО "БРОДИ-ЛЕВ" ЗВІТУЄ

Розчисленн

зі Зелено-святочної збірки переведеної Станицями Братства І-ої УД УНА для Братства "Броди-Лев" інк. в Нью-Йорку.

КАНАДА

1975 рік:

Садбурі, Онт.	93.50
Едмонтон, Альб.	82.97
Торонто, Онт.	72.50
Тандер Бей, Онт.	57.25
Вінніпеґ, Ман.	50.00
Ст. Кетренс, Онт.	32.00
Кальґарі, Альб.	10.00
Разом	398.22

1976 рік:

Торонто, Онт.	231.19
Гамільтон, Онт.	176.00
Тандер Бей, Онт.	90.00
Вінніпеґ, Ман.	86.00
Едмонтон, Альб.	76.00
Ст. Кетренс, Онт.	70.00
Монтреаль, Кві.	52.50
Кальґарі, Альб.	45.00
Разом	826.69

ЗСА

1975 рік:

Чікаґо, Ілл.	1081.78
Нью-Йорк і околиця	1051.05
Філядельфія, Па.	885.00
Клівленд-Парма, Огайо	449.02
Рочестер, Н. И.	374.08
Ньюарк, Н. Дж.	309.71
Бафало, Н. Й.	278.76
Дітройт, Міш.	136.01
Нью Гейвен, Кон.	131.00
Ютика, Н. Й.	100.00
Бріджпорт, Кон.	82.40
Вашінґтон, Д. С.	57.50
Гартфорд, Кон.	40.00
Мільвоні, Віск.	40.00
Лігайтон, Па.	34.50
Разом	5050.81

1976 рік:

Чікаґо, Ілл.	1519.80
Філядельфія-Вільмінґтон	990.00
Нью-Йорк і околиця	789.24
Дітройт, Міш.	488.60
Клівленд-Парма, Огайо	445.00
Бафало, Н. Й.	255.45
Ньюарк, Н. Дж.	244.33
Нью Гейвен, Кон.	157.80
Ютика, Н. Й.	93.40
Лігайтон, Па.	85.00
Бріджпорт, Кон.	59.02
Вашінґтон, Д. С.	58.00
Гартфорд, Кон.	57.30
Мільвоні, Віск.	40.00
Разом	5282.94

АВСТРАЛІЯ

1976 рік:

Аделаїда 244.08 (200.00 авст. дол.)

Управа Братства "Броди-Лев" складає щиру подяку Крайовим Управам та всім Станицям І-ої УД УНА за переведення збірок та просить до дальшої співпраці.

Склад діючої Управи Братства "Броди-Лев" інк.:

К. Григорович — голова,
В. Миськів — 1-ий заст. голови,
Г. Яремчук — 2-ий заст. голови,
А. Закревський — 3-ий заст. голови,
М. Заліпський — фінансовий рефер.
В. Онишкевич — фінансовий секр.
Р. Кобрин — секретар,
С. Шепарович — організац. рефер.

Члени Управи: М. Виноградник, Р. Ґаєцький, Р. Данилюк, В. Керод, Г. Полчі.

Контрольна Комісія: Р. Дражньовський, І. Дмитрик, С. Мазурок, Я. Черник.

Товариський Суд: Л. Вербенець, І. Бродило, А. Ґалай.

Управа Братства "Броди-Лев" інк.

ПО КНИГАРСЬКИХ ПОЛИЦЯХ

Лев Шанковський

НА ПЕРИФЕРІЇ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Гаврило Гордієнко, **Під щитом Марса**. Спогади, том І. Філядельфія 1976, накл. автора, ст. 368, з чого 37 сторінок знимок і документів.

Українська наукова й мемуаристична література про визвольну війну українського народу в 1917-1920 рр. є доволі бідна. Історик є і буде бідніший на джерела: документи, реляції, спогади, дослідні праці учасників і з майбутньої опресії його врятують хіба матеріяли, що зберігаються в большевицьких архівах і бібліотеках, якщо їх тимчасові власники, тим часом, не спалять. Можна сказати, що в загальному ґенерація визвольної війни 1917-1920 років ніяк не осоромила ґенерації визвольної війни в XVII столітті, під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. Хмельничани, мужі вельми розумні й часто з дипломами закордонних академій, також не залишили по собі багато творів для висвітлення своєї доби. Головними джерелами для вивчення історії Хмельничинни й далі є мемуари різних польських офіцерів та звіти московських шпигунів, що вешталися по Україні. Все це разом показує на нехіть наших земляків і собі сказати своє слово.

Мабуть цю нехіть подолати захотів інж. Гаврило Гордієнко, учасник визвольної війни, бунчужний повстанського загону "Чорної хмари", аґроном-ботанік, відомий з популярних писань про "червону калину", чи "тиса" (збірник **Станиславівська земля**), і багатьох інших. Інж. Г. Гордієнко перейшов на емеритуру і взявся до писання своїх спогадів, що обіймати-муть два томи. Саме тепер у Філядельфії вийшов том перший.

Треба сказати відразу, що спогади інж. Г. Гордієнка — це цінний, дуже цінний вклад у мемуаристику про визвольну війну. Цінність цього твору полягає, перш за все, в тому, що вона показує в широкій картині периферію визвольної війни. Це, насамперед, місто Запоріжжя (тоді воно називалося Олександрівським) і безпосередня його околиця. В Запоріжжі були наші УССуси, зустрічалися тут із Запоріжцями полк. П. Болбочана, була влада Центральної Ради й гетьмана, але вже

в другій війні проти червоної Росії в Запоріжжі не було українських реґулярних військ. Від Києва відділяло Південну Україну повстання от. М. Григор'єва, а в безпосередньому сусідстві Запоріжжя виросла в Гуляйполі, перезваному на Махноград, нова сила, загони "батька" Нестора Махна, що воювала під прапорами чорної анархії. В сучасному ліво-ліберальному й анархічному світі, Махно і махнівщина є дуже популярні, не тільки для свідомих своєї роботи чужинців, але й для деяких здезорієнтованих українських студентів. Спогади Г. Гордієнка є важливим джерелом для висвітлення історії махнівщини, бо ж він був безпосереднім очевидцем дій Махна і його "армії".

І треба ще сказати, що спогади Г. Гордієнка — це щось більше, ніж опис різних влад й окупацій у Запоріжжі, яких дійсно було багато. Влада мінялася, як рукавички. Гордієнко йде багато дальше: він починає від історії свого роду на тлі історії міста (Олександрівська-Запоріжжя) й області. Гордієнки "потомственний" рід у Запоріжжі: маленький Гаврило народився в хаті, що, як стверджено в 1910 році, стояла вже сто років і завжди належала Гордієнкам, єдиному родові цього прізвища в Запорожжі. Чи рід Гордієнків у Запорожжі був споріднений з відомим союзником гетьмана Івана Мазепи — Кошовим отаманом Запорізької Січі, Костем Гордієнком-Головком і звідки взялися Гордієнки в місті Запоріжжі, цього автор не знає.

Спогади Гордієнка — це дійсно широке полотно. Це епічня картина Запоріжжя в роки миру й роки революції. Розповідь ведеться спокійно, розмріяно, поважно, без зайвих емоцій. Літературознавці оцінять книгу "Під щитом Марса" з погляду її літературної вартости, але я скажу, що її читається легко і так цікаво, що годі від книжки відірватися. Крім суто реґіональних характеристик, змальовано теж процеси, що мають загальноісторичне значення. Ось, берімо, наприклад, молодь. Про ступінь денаціоналізації Олександрівська за російського царату говорить факт, що молоді хлопці, які як звичайно бавляться у військо, тут, у безпосередньому сусідстві Хортиці, не бавилися в козаків, але в античних вояків, або, просто, в російських солдатів. Але вже 8-10 років пізніше, ці молоді хлопці тікають з дому (як тепер до кому у Каліфорнії) до українського війська або до українських повстанських загонів. Серед цих, що в доволі вчасному віці втік до "самокатної сот-

ні" (сотня циклістів) 2-го пішого Запорізького полку полк. П. Болбачана, був теж автор названої книги.

У короткій рецензії на цю добру книжку, годі згадати про всі її добрі чи лихі сторінки. Можливо, що хтось репетуватиме, бо автор у своїй книзі не так написав, якби він хотів. Для мене, книжка Г. Гордієнка — це вершок об'єктивности. Вона правдива від початку до кінця, бо "ність свідомої неправди" в ній. Показано в ній широку картину Південної України в роках перед революцією і в роках революції, відповіджено на низку питань, які досі тривожать наші душі, зокрема на питання: Чому ми програли в нашій визвольній війні 1917-1920 рр. І досі ведеться суперечка, хто завинив у нашій поразці. Авторова й моя відповідь така: Завинили одні й другі. Коли хтось обвинувачує тільки одних, то це означає, що хоче скинути відповідальність за поразку на плечі других.

Книга інж. Гагрила Гордієнка цілком заслуговує на те, щоб її набути, пильно прочитати і ще за нашого життя відгукнутись на неї. Це й я зробив у цьому огляді.

СССР призначив генерала Віктора Кулікова на головнокомандуючого військами Варшавського пакту. Ген. Куліков закінчив Академію ім. Фрунзе і академію для старшин генерального штабу. Під час 2-ої світової війни він командував танковими з'єднаннями, а по війні займав різні пости в генеральному штабі армії, в 1967-69 рр. командував Київською військовою округою. Його попередником на цьому пості був маршал Іван Якубовський, який помер в листопаді 1976 р. На Заході не сподіваються ніяких змін у політиці СССР із зміною особи на командному пості.

Ярослав Курдидик — СЕРЦЕ І ЗБРОЯ, збірка вояцької поезії, вид. Братства 1 УД УНА, Торонто, 1976, обкладинка Петра Анрусева, стор. 76.

Автор Ярослав Курдидик, вояк і поет, як старшина другої світової війни пережив тяжкі бої Східнього фронту. Цей вояцький досвід глибоко різбить поетичну творчість автора. У творах Ярослава Курдидика глибокі думки і спостереження, широкий світогляд, чіткість і тугість вояцької поетичної мислі. Коли хтось каже, що на чужині неможливо розвивати і завершувати якість творчости — помиляється. Навпаки, щоб глибше зрозуміти проблему батьківщини, краще бути поза нею. Але для вояка-поета, справа представляється не так. Щоб мистецьким словом віддати переживання людини, яка стоїть у боротьбі за свободу своєї нації, слід брати в ній активну участь, перебувати у межових ситуаціях, пережити моменти останніх хвилин життя, зрозуміти, що існує не тільки перемога, але і поразка.

Тих кілька слів про поетичну творчість Ярослава Курдидика і цю коротку статтю передаю до "Вістей Комбатанта" тому, що слід звертати увагу наших читачів на успіхи духової праці. наших побратимів, які поза щоденною працею на прожиток, посвячують довгі вечірні години для справ духа — поезії, незвичайно важливого чинника не тільки у духовому житті нації, але для збереження традиції боротьби і посвяти життя для нації.

Щоб дати читачеві можливість об'єктивної оцінки мистецьких досягнень автора, доцільно порівняти твори поета з поезіями наших чільних майстрів вояцької поезії. Вибір обмежую від часу визвольних воєн революції 1917-го року, по творчість вояків УПА і вояків 1 УД УНА. Якщо б видати антологію вояцької поезії треба б подати вибір творів понад сотні поетів, які писали і пишуть в останніх тридцяти роках. У наших умовах і для чіткости порівняння подаю тільки кількох поетів, яких твори стали найбільш популярні, та яких творчість сягає найвищих якостей. Деякі поезії мушу подати з технічних причин у фрагментах чи скороченні.

Олег Ольжич — з поеми "Незнаному воякові"

Щоб відповідь наша — атаки нові —
Ударила ще голосніше.
Вона покотилась луною до гір,
Ясніше займаються ранки:
Команда відкрила побір,
Всі брами наростіж до бранки.
І йдуть по шляхах звідусіль, як один
Одною густою юрбою,
Меткий робітник і важкий селянин
По зброю і просто до бою.

Богдан Бора — "Друзям з-під Бродів".

Останніх сторінок історії
Ви не читали в тиші заль.
Ви їх писали потом, кров'ю
Під зойк ґранат, під рев моторів,
Під крик, жахливий регіт сальв.

Останні сторінки історій —
Це ваш, залізом критий, шлях
Сповитий квітом, злитий кров'ю...
На ньому черенки мов зорі —
Серця розкидані в полях.

Останні сторінки історій —
Це ви в атаках і вогні,
Як гідні спадкоємці слави,
Що віддали свій юний порив
У жертві рідній вітчині.

Останні сторінки історій
Написані в полях — лісах
Залізом, порохом і димом
І кров'ю ранених артерій
На синьо — жовтих хоругвах.

Євген Маланюк — "Вояки" (фрагмент):

Уста затиснуті горять,
Заціплені — скрегочуть зуби.
Та в пурпуровім часі згуби
Рука не змучиться карать!
Набряклий м'язень не тремтить:
Так в кулеметі пружно-звинно,
Чекає на останню мить
Замком затиснена пружина.

Марко Боєслав — "Готові будьте" (уривок):

Готові будьте! Мент надходить!
Чи вже нагострені мечі?
Колони струнко! До походу!
Зневіру й жах мечем січіть!
До зброї кожний! Кожна хата!
І наступ чоти! Смерть катам!
З щитами жде нас горда мати!
У наступ! Слава! Воля нам!

Ярослав Курдидик — "Київ" (фрагмент):

Ти ще далеко, дорога столице, Києве, —
Дніпрова перлино козацького краю, —
Та й тут над нами твоє небо синяве
І твоє сонце в наших душах сяє

В найтяжчій битві я життя не покину,
Оминає нас дика ворожа криця:
Якщо я й згинути маю — тільки за тебе загину,
За тебе мій Києве — безсмертна Столице!

Юрій Тис

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ НА "ЛІТОПИС УПА"

Вельмишановний і Дорогий Пане Адміністраторе!

В першу чергу, щиро дякую Вам за прекрасний подарунок — Літопис УПА, (книга перша), на який я аж ніяк не заслужив, бо нічим для книги не причинився і не маю жодного відношення до УПА. Тому Ваш подарунок для мене з одного боку справляє велику приємність, з другого — ставить мене в незручне положення.

Книгу я прочитав дуже уважливо і, сказавши щиро, вона зробила на мене дуже додатнє враження, якого й не сподівався.

Кожна окрема стаття написана зі знанням справи та з серйозним підходом. Такий же характер статті полк. М. Омелюсіка: "УПА на Волині в 1943 році", Г. Левенка: "Нарис історії боротьби УПА", поважна й вичерпна праця І. М. Коваленка: "Цілі і методи німецької імперіялістичної політики...", В. Д.: "Час не жде...", Г. Піснячевського: "Слідами княжих дружинників", цікава праця Горностая: "Військово-польові заголодження" та інші, включно з Документами, які вірно доповняють картину дій УПА. Звернення УПА мені вже відомі з інших джерел, все ж вони в книзі наскрізь доцільні.

Найважливіше те, що статті в цій книзі дають повну картину УПА, наскільки дозволяють матеріяли і, без всякої пропаґанди й аґітації, переконують, що постання УПА в тих трагічних для Нації часах було прямо закономірним явищем, бо іншого, правильнішого виходу не було.

Не могли бо всі йти масово в Дивізію, як теж ніяк не бажали бути експериментальними "кріликами" для всяких окупантів. Дехто уважає вояків УПА лицарями абсурду і може й не помиляється, проте вони мусіли бути тільки такими, бо положення їх було гірш, ніж трагічне. Коли французький резистанс мав поважну допомогу від аліянтів та від самої таки французької армії з колоній, коли мали таку допомогу повстанці в Юґославії: від аліянтів для ген. Міхаловича, а для ... Тіта від москалів, українці, це була прямо анонімна нація, якої буквально ніхто не визнавав і вояки УПА були здані виключно на власні сили, тобто, на сили українського села. Навіть поляки в час нещасного Варшавського повстання мали часто допомогу від аліянтів — десанти з повітря. В цій книзі це докладно змальована і думаю, вона заінтересує читачів, навіть тих, які промовчували дії УПА, а то й заперечували її. Дуже добре, що після кожної статті Ви надрукували резюме в англійській мові, бо це прочитають ті, що рідної мови не знають, або й чужинці.

Про УПА я прочитав досі немало: праці Мірчука, Лебедя, Шанковського, Шумука й іншим, на жаль, в більшості вони тенденційні, бо кожен зі згаданих авторів намагається доказати, що УПА створила тільки певна політична група (націоналістична), промовчуючи інші групи чи партії. Тому я раніше писав... чи часом Літопис не має якогось групового забарвлення. Тимчасом, я мило розчарувався і бачу наглядно, що автори підійшли до своїх статтей наскрізь об'єктивно, як тільки могли. А це найважливіше, бо тоді Літопис матиме велике значення для істориків УПА й тієї доби взагалі. Книга пре-

красно оформлена з мистецького аспекту — обкладинка викликає дуже миле враженння, а заразом поважне, і мій колеґа М. Левицький виявився в ній першорядним майстром, як завжди.

Шкода, що я замало знайомий зі справою УПА, тому не можу (і не маю навіть морального права) написати поважну рецензію про цю так цінну книгу, яка буде одним з найповажніших вкладів у нашу новітню історію.

Остаюся з найглибшою пошаною до Вас і бажаю багато успіхів у майбутньому.

Щиро відданий Вам **Іван Кейван.**

"Літопис Української Повстанської Армії" — том І, Волинь і Полісся, книга перша, німецька окупація. Видавництво "Літопис УПА". Торонто, 1976, тор. 255, обкладинка роботи Мирона Левицького.

Змістом і мистецьким оформленням перший том заповідає у продовженні поважне серійне видання, у якому плянується публікувати документи і матеріяли до історії УПА та історії України періоду другої світової війни і років перед нею і після неї.

Видавництво заповідає ще інші серії, а теж спогади та мілітарно-історичні праці взагалі. Корисним пляном є видати теж уже передше опубліковані праці і матеріяли, які нині недоступні, або їх взагалі немає. Коли додати до того ще намір видати і дрібніші праці, як приміром, рецензії або чисто наукові з ділянки бібліографії, то можемо тільки привітати членів видавництва за їхню ініціятиву створити того роду видавничий центр.

Як зразок рівня публікацій, подаю працю полк. М. Омелюсіка, "УПА на Волині в 1943 році". В короткій, синтетичній формі автор не лякається подати труднощі у початковій стадії організації відділів УПА. Він наводить труднощі у питанні старшинських кадрів, у висліді чого єдиним джерелом були тільки старшини Червоної армії. Однак треба було ставитися обережно до деяких тих старшин, яких інфільтрувала совєтська розвідка. Так було у групі командира Рудого і командира Енея, де викрито, що два старшини генерального штабу Червоної армії працювали на користь Москви.

Ця незвичайна праця передрукована з журналу "Вісті Комбатанта" чч. 1 і 2 за різ 1966, але напевно мало хто про неї сьогодні пам'ятає. В тому і користь дальших заповіджених передруків давніше публікованих праць.

Редактори видання розмістили матеріял першого тому у кількох розділах, як історичні огляди, аналізи, статті, військово-вишкільні, політичні й інформативні публікації, політична декларація УПА, документи тощо. Видання має 20 ілюстрацій, схеми і мапи.

Слід сподіватися, що наступні томи будуть присвячені дуже важливим питанням чисто військового характеру, як приміром, тактиці і стратегії УПА, працям Головного штабу, невідомим або мало відомим успіхам і невдачам. Слід теж пам'ятати, що нам бракує праць з мілітарної історії України, які служити мають майбутнім студіям в державних військових академіях і школах.

Ю. Т. К.

Іван Дмитрик, **У лісах Лемківщини**, спомини вояка УПА. В-во "Сучасність" 1976, стор. 303. Редакція Ніни Ільницької, вступне слово Ю. Лопатинського-Калини. Оформлення Я. Гніздовського.

Автор — це колишній вояк УПА в курені Рена в роках 1944-47. На заході списав свої спомини, так би сказати "за свіжа". Тому вони цікаві, не надумані та віддзеркалюють психіку вояків Повстанської Армії у боях і в хвилинах відпочинку. З книжки довідуємося, як це було в перших початках організації малих відділів; можемо слідкувати за переходом фронту з великою валкою обозів і понад 2000-им повстанським військом. Хвилюють описи великих боїв з військами НКВД і з поляками. Сильно вражають читача драматичні й повні експресії картини епідемії тифу, викликаної штучно висланцями Москви.

Численні облави і постійні сутички принесли куреневі великі втрати. В терені нищено населення і палено цілі села, що спричинило марево голоду. За наказом Рена, чота, до якої належав автор, дістала наказ перейти на захід.

Автор згадує (стор. 24), що під час рейду по Лемківщині приєналися до його сотні вояки з дивізії "Галичина" та з інших німецьких військ. З них створено одну чоту, а інші побільшено на четверо-п'ятеро стрільців.

Мабуть, згадані автором вояки з дивізії "Галичина" прибули 1944 р., після битви під Бродами. В іншому місці згадує, що ті чоти прилучено до його сотні, якою командував поручник Веселий, старшина Української Дивізії, син священика з-під Надвірної.

В місяцях січень-лютий 1945 року, сотня приняла багато вояків українців з Червоної армії та з дивізії "Галичина". Варта провірити, з якої нагоди ті дивізійники знайшлися на Лемківщині у той час, коли дивізійні відділи переходили зі Словаччини на південь.

На стор. 60 автор починає описувати перехід фронту з заходу на схід, тобто рейд у большевицьке запілля, незвичайно цікавий опис повстанської дії, співпраці з населення тощо. Дуже докладно описує автор великий бій біля села Струбовиська; до орієнтації помагає залучена мапа на стор. 66.

У тих роках сотня командира Веселого здобула собі між населенням славу справжніх народних месників і визначних вояків. Всі хвалили командира Веселого за вміння воювати і виходити переможно з усіх трудних ситуацій, не зважаючи на те, що большевики згромадили проти сотні біля 5000 своїх солдатів.

Було б добре, як би хтось з читачів, які знали командира Веселого, повідомив нашу редакцію ближче про того визначного старшину. Правдоподібно "Веселий" — це псевдонім, але можливо теж, що це справжнє його прізвище. На закінчення вісток про командира Веселого подаю розділ про його загибіль у бою (стор. 150-152):

"У другій половині квітня 1945 року НКВД почав стягати свої ґарнізони з сіл до Тісної, Балигорода, Ліска й Сянока. Одного дня до сотенної застави

під табором зайшов селянин і сказав, що має записку, яку йому передав у містечку Тісна золотопагонний командир. Цей командир записав його ім'я та прізвище і погрозив, що власноручно вб'є його, коли він не виконає негайно доручення. Сотенний покликав старшин і прочитав їм записку приблизно такого змісту: Передаю щирий привіт і признання вашому командуванню та бійцям за геройський спротив військам НКВД під Струбовиськами. Зараз ви кватируєте в масивах лісу Мочари. (І тут було визначено точно місце постою сотні). Бажаю попередити вас, що завтра точно о сьомій годні ранку війська НКВД у більшій силі зроблять наскок на ваше місце постою. Негайно вийдіть з цього місця далі в ліси не залишаючи слідів за собою". Підпису не було, тільки "Гаразд".

Сотенний зарядив гостре поготівля й вислав спішну естафету до куріннного Рена, але місце таборування не покинув. Вранці, точно в сьомій годині, гострі кулеметні й автоматні серії посипались просто на табір...

"А наші були оточені. Вони довго відстрілювались, а потім одчайдушно прорвались і пішли на зади ворога. В цьому бою загинув сотенний Веселий, політвиховник Кривуля й ранений був бунчужний Хитролис. Бунчужного стрільці винесли з оточення на плечах.

"Ніхто не знав, де впали сотенний Веселий та політвихивник Кривуля, і деякий час кружляли поголоски, що вони втекли. Тільки як сніг стопився, їх тіла знайшли під великим стовбуром переверненого дерева — мабуть, вони були ранені та останками сил добрались туди, щоб сховатися перед ворогом".

Чота подалася на захід. Переходила біля Жіліни: "в деяких селах нам розказували, що свого часу стаціонувала в них дивізія "Галичина", що це були чесні хлопці, які гарно відносилися до населення" (стор. 268). Ю. Т. К.

"ХИТРА ЗБРОЯ"

Сьогодні США і СССР проводять досліди в ділянці нової, головним чином екзотичної зброї. Хоч США ведуть ще перед, проте виглядає, що СССР саме в цій ділянці наздожене й пережене Америку в найближчому майбутньому. На це вказує великий зріст нових кадрів науковців і інженерів в СССР — від 1970 р. до 1976 р. їх кадри зросли від 600000 до 830000, тобто на майже чверть мільйона. Обраховують, що половина з них працює в мілітарній галузі дослідів.

Ця нова армія технологів доведе до того, що ціла Земля буде обведена електричними дротами, долученими до різного роду приладів, які можуть зовсім зробити вояка, як ми його знаємо, зайвим. Ось, на літунській базі біля Албукерк, у Новому Мехіко, лейзерова гармата зістрілює з повітря бочки. У Редстоні, в Алябамі, ведуться досліди над "хитрою" бомбою, яка чекатиме на свою жертву й, коли вона поворушиться, знищить її автоматично. У морському дослідньому центрі недалеко Вашінґтону випробовуються прилади, які "бачать" в темних водах океанів, немов вдень.

У СССР вже досить довго ведуться досліди над супутником-мисливцем, який у космосі буде нищити ворожі супутники при допомозі проміння лейзеру, випуску шрапнель на шлях ворожого супутника чи звичайним вибухом. Два американські журнали повідомили, що СССР досі знищив один американський сателіт, і пошкодив другий. Це велика загроза для США, бо вони дуже залежні від інформацій передаваних через супутники. Деякі фахівці твердять, що США без своїх космічних сателітів не зможуть успішно вести війни. Тому Америка має пляни запустити у глибокий космос "темні" сателіти, вони будуть "мандрувати" таємними шляхами й які можна буде активізувати на випадок потреби та зменшити небезпеку їхнього знищення.

В Америці великі надії покладають на новий космічний літак, т. зв. "шаттл", який буде вилітати в простори й повертатися назад на землю. З ним вже проводяться перші випробування — у першій стадії він летить на хребті великого "суперджета", а згодом вилетить з нього й приземлиться. Він зможе "роззброювати" чи нищити ворожі супутники, а навіть захопити цілу космічну станцію, наприклад, совєтський "Салют".

Підводні човни для свого захисту мусять перебувати глибоко під водою, але, щоб до цілі вистрілювати ракети, їм треба випливати під поверхню води — а це небезпечно. Американці на це знайшли розв'язку. Вони заплянували втримувати зв'язок і контроль над усіми підводними човнами з суходолу — при допомозі зпеціяльної антени. Це таки дуже "спеціяльна" антена, бо вона буде розположена на 4000 квадратних миль. Воєнна фльота вже шукає за відповідною територією, але зустрічає рішучий спротив від жителів у пропонованих околицях, які твердять, що радіяція від підземель-

ної сітки елекронних дротів такої антени буде шкідливо впливати на людей, звірят та оточення.

Деяку "хитру зброю" вже застосовувано у війні. У В'єтнамі американці вперше з великим успіхом вжили керованих бомб. Кілька літаків в одній атаці знищили два стратегічні мости "Тан-гоа" і "Пал-думер", які звичайні бомби не могли знищити на протязі шістьох років. Рік пізніше ізраїльська 190-та танкова бриґада була знищена ручними протитанковими ракетами совєтського виробу в одну мить. На протязі двох годин 130 танків згоріло. На височині Ґолян совєтські земля-повітря ракети за два дні збили 90 ізраїльських літаків і тим самим усунули ізраїльські літаки з повітря. А совєтська ракета, яка коштувала 20 тисяч долярів, затопила ізраїльський корабель "Елат", що коштував 100 мільйонів долярів.

Такі "сензаційні" успіхи здобула примітивна зброю. Тепер її дуже поліпшено. Тепер є бомби, які при допомозі лейзеру чи телевізора, наприклад американська бомба "Фалянкс", автоматично шукають за ціллю, здоганяють її і нищать, без потреби обслугування людиною. Знову "хитра торпеда" — "Каптор" — лежатиме на дні океану, по звуку розпізнає ворожий підводний човен і знищить його. Іншу ракету можна буде вистрілювати поблизу ворожого летовища, де вона погрузне в землю, нащуруючи тільки свої сензори, й коли літак вилітатиме з летовища, вона його зістрілить.

Серед цієї екзотичної зброї важливе місце займають т. зв. "сензорні прилади", які реаґують на ворожі рухи й про це сиґналізують свої збройні сили. Американці вживали їх у В'єтнамі, на дорозі Го чі мін. Біда була тільки, що вони були за "чулі" й реаґували на дощ, вологість чи інші "мирні" дії. Теперішні сензорні прилади досконаліші. Американські мікрофони під водою, на літаках у повітрі, на дні океанів, через підсилювачів положених у Норвегії, Канаді й Ісляндії пересилають дані до контрольного центру у Норфолку, Вірджінії. Нова ґенерація сензоних систем буде ще краща й діятиме при допомозі компютерів, які будуть відшифровувати дані і передавати їх автоматично до головнокомандування.

Автоматичні ракети-кружляки, бомбовик Б-1, чи міжконтинентальні ракети належать до найновішої зброї. Американці плянують вжити їх у торгах з СССР у переговорах про редукцію озброєння. Знову на досліди над бінарним газом — сполуку двох нешкідливих газів у смертельний газ — американський конґрес не дав фондів, мовляв гази заборонені інтернаціональним договором.

Усе це — як дехто твердить — при теперішній загрозі СССР та американському замилуванні у технічних приладах, веде людство до певної заглади. ((подав Р. К.)

Сон це коротка смерть; смерть це знову найдовший сон.
Море має водногас, двох гетьманів — погоду і буревій...

МІЛІТАРНА ХРОНІКА

Нова жахлива зброя майбутнього

В Гентсвілл, Алябама ЗСА, переведено перший раз проби з новою смертоносною зброєю — "лезаровими лучами". Із віддалі понад 1000 метрів зістрілено два безпільотові вертольоти. І так, смертельні лучі, які досі являлися тільки фіктивною вигадкою у різних фантастичних фільмах, так само подібно, як фантастичні колись повісті Дж. Верна, стали дійсністю.

Армія відмовляється подати будь-які ближчі дані про те, якого приладдя, чи пак засобів, вживається при переметі цих своєрідних "лучів смерти", тільки натякнула, що вдосконалення із тим, щоб продовжити їхню засяжність до кількох тисяч метрів, а в майбутньому і до — кілометрів, є на найкращій дорозі до здійснення.

Міністерство Оборони заявило дуже коротко, що "лезерові смертельні лучі" — це струя високосконцентрованого світла і, що їх було вжито перший раз у В'єтнамі для супроводу т. зв. "смарт бамбс" (винахідливих бомб), які скеровувано ними на дуже важливі стратегічні цілі.

ЗСА продають компютори своїм найбільшим ворогам

В американській пресі відмічено, що ця країна продала високозаавансовані компютори своїм двом найбільшим ворогам, СССР і Китаєві. У зв'язку з цим Вашінґтон виправдується, що ніодна із цих держав не отримала таких компюторів, які можна було б вживати для мілітарних цілей. Ці компютори, мовляв, придаються тільки для таких мирних цілей, як розшуки за покладами нафти, для дослідів над землетрусами тощо.

Однак, речники інших американських федеральних аґенцій, як наприклад, Адміністрація щодо дослідів і керування розвитком енергії, як теж багато працівників Національної Оборони, а в допомогу їм теж і приватні Дослідні Інститути твердять, що американські збройні сили вживали подібні компютори для дослідів різних атомових випробувань, як теж і для контролювання далекозасяжних радарів, що включені в оборону Америки.

СССР не довіряє своїй армії

Західній розвідці вдалося зібрати зовсім провірені вістки, що хоч рабовласницько-диктаторський режим в московській імперії спирався на найбільшу досі в світі армію, але в останніх двох роках призовні вояки і старшини резерви почали проявляти досить помітні "відосередочні рухи" в цій армії. І тому почалося формування додаткових "спец-з'єднань", що їх завданням мало б бути — пильнувати на випадок війни дисципліни і льояльности, особливо серед новозмобілізованих. Силу дотеперішних т. зв: "довірених військових з'єднань", разом з КҐБ і його аґентами в нутрі СССР, нараховують коло 350 тисяч.

Всю колишню систему політруків намагаються у війську замінити людьми, що крім пропагандивних підготовок мали б ще і якусь окрему військову спеціяльність і були у спромозі заступити будь-якого старшину, який видався

б "політично непевним". В теорії воно мало б "підбудувати" дисципліну і льояльність, але у практиці виходить, що дотеперішного роздутого до неможливого контрольного апарату, що разом з'їдає велетенську частину державних прибутків, добавиться "нова каста упривілійованих", яка на випадок чергової війни, ледви чи зможе конролювати мільйони резервістів, які не схочуть ще раз вмирати — "за родіну і Сталіна"....

⁂

Одною з головних причин, чому домовлення про обмеження озброєння, т. зв. "САЛТ", натрапляло ввесь час на труднощі було те, що американці сконструювали я міжчасі найновішу ракету "Томгавк", яка може летіти дуже низько понад землею, втримуючи свою віддаль т. зв. "щупальцевим приладом". Пролетівши навіть на віддаль 2000 миль, ракета може потрапити в ціль з відхиленням не більше 250-350 метрів. СССР вважає її за "стратегічну зброю" й хоче включити її до квоти обмеженої продукції, а в міжчасі намагається "наздігнати Америку" і вже випробовує свою подібну ракету "СС НХ-13".

⁂

Дев'ять совєтських генералів отримало недавно "маршальські зірки": Е. Мальцев, В. Маргелов, М. Огарков, І. Павловський, О. Радзієвський, С. Соколов, В. Тобулко, І. Шавров і С. Штеменко. У церемонії підвищення взяв участь голова Президії Верховної Ради СССР, М. Підгорний, який вітав новопризначених маршалів в імені Політбюра ЦК СССР і генерального секретаря ЦК Л. Брежнєва, та секретаря Президії ЦК М. Ґеорґадзе.

⁂

Авторитетний в розцінюванні застосування бойових з'єднань і зброї в модерній війні "Брукінґ інститут" підкреслює у своїх студіях, що Американський корпус морської піхоти т. зв. "марінс" мусить зревідувати свою тактику й обмежити вишкіл для амфібійних бойових операцій. Якщо він цього не зробить, тоді ці досі найкращі американські військові з'єднання стануть "коштовним анахронізмом". Сучасні воєнні історики вважають, що т. зв. "золота доба амфібійних операцій" перейшла з колишньої дійсности до "леґенди".

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ ...

МИКОЛА РУМЕЦЬ

(Нар. 21. 12. 1912 — помер 9. 2. 1977)

22 лютого 1977 р. помер несподівано у Тандер Бей колишній вояк І УД УНА, член Станиці Братства та кількалітній член Управи — Микола Румець.

Покійний народився в селі Корчин біля Стрия. До Укр. Дивізії зголосився в 1944 р. Після закінчення війни залишився в Австрії. В 1947 р. виїхав до Англії та жив у місті Дербі. До Канади прибув у 1951 р. та поселився у Тандер Бей. Тут він включився в працю українських організацій.

МИХАЙЛО ПРИСТАЙКО

(Нар. 1914 — помер 18. 11. 1976)

18 листопада 1976 р. відійшов у вічність колишній стрілець 1 УД УНА, член Станиці Братства в Тандер Бей

Покійний народився в селі Стінка Бучацького повіту, Західна Україна. Вступив добровольцем до Укр. Дивізії та після закінчення воєнних дій опинився з іншими товаришами зброї в полоні в Італії. Вдалося йому одначе дістатися на волю до Австрії. З Австрії переїхав він до Канади і влаштувався на працю в Тандер Бей і тут перебував до кінця свого життя. Покійний залишив дружину і дітей в Україні та сестру в Торонті.

ІВАН БЕРЕГОВСЬКИЙ

(Нар. 1921 — помер 23. 1. 1977)

23 січня 1977 р. несподівано помер у Тандер Бей колишній вояк 1 УД УНА, член Станиці Братства — Іван Береговський.

Покійний народився в селі Библо, тепер Набережне, Рогатинського району. До Укр. Дивізії вступив у 1943 році та служив у пionерах. Після закінчення війни залишився в Австрії. В 1947 р. прибув до Канади та поселився в Тандер Бей. Тут включився він в українську громадську працю.

CONTESTS